

INFORMATOR

NSPRV-CPTE

BESPLATAN
PRIMERAK

sindiso@sbb.rs
www.nsprv.org.rs
www.srpss.org.rs

NEZAVISNI SINDIKAT PROSVETNIH RADNIKA VOJVODINE • GODINA 9 • JUL 2015 • BROJ 98

ДЕЦА-РОБОВИ И У 21. ВЕКУ

Србија је направила минималан напредак у настојањима да се елиминирају најгори облици децејег рада, саопштили су НСЈС и НСПРВ поводом 12. јуна - Међународног дана борбе против децејег рада. Упркос скромним напорима закони Србије не штите у потпуности децу од најгорих облика децејег рада. „Поред тога, у нашој држави деца су и жртве приморавања на најтеже облике децејег рада као што су сексуално искоришћавање, прошња, принуда на проституцију и растурање дроге“ рекао је Хаџи Здравко М. Ковач, председник НСЈС на конференцији одржаној у Сомбору.

њихов опстанак и опстанак њихових породица зависе од тога. Током двадесетогодишњег рада НВО Атина пружила је директну помоћ и подршку за 267 идентификованих жртава од којих је половина била малолетна, жртва принудне удаје, радног искоришћавања, принуде на вршење кривичних дела, сексуалне и радне експлоатације.

Огласила се и НВО Атина која је саопштила да је у Србији од 2000. године идентификовано чак 864 жртва трговине људима. Од тог броја највише је деце и младих. Деца су принуђена на рад јер

би ефикаснијим, усвојити листу опасних активности и занимања забрањених за децу, обезбедити посао за родитеље и децу вратити у скамије. (Више на стр. 3-7)

ВУЧИЋ: ПОВЕЋАЊЕ ПЛАТА И ПЕНЗИЈА - НАЈВИШЕ ПРОСВЕТИ

Премијер Србије Александар Вучић најавио је да ће до краја године уследити повећање плата и пензија, највише просветарима. Он је у уторак 30. јуна увече, гостујући у емисији „Тешка реч“, рекао да под тим мис-

ли и на враћање смањених плата и пензија на ниво пре смањења, али и на повећање оних којима нису била смањивана примања. „Просветарима ћемо највише да повећамо примања. Они су најоштећенији, јер су

једини који нису имали могућност додатних прихода. Такође ћемо повећати здравственом и социјалном сектору, као и војсци и полицији. Нећемо да повећамо примања управи“, објаснио је премијер.

ЈАВНА РАСПРАВА О ГРАЂАНСКОМ ЗАКОНИКУ

Нацрт Грађанског законика, који је на јавној расправи, садржи готово 3.000 чланова. Како кажу стручњаци, то је разумљиво, с обзиром на то да ће њиме бити обухваћене велике правне области - од грађанског права, односно стварног права, облигационог - до наследног и породичног права. Пуно пажње до сада је изазвала и ставка будућег ГЗ која се тиче физичког кажњавања деце. „Ту фамозну забрану физичког кажњавања деце као Удружење грађана смо здушно подржали, али и дали препоруку нормотворцима да напра-

ве разлику између онога шта би било физичко кажњавање деце, а шта је оно што представља насиље у породици. Дакле, имамо већ норму о томе и са треће стране имамо и дефинисано шта се све сматра првим другим, трећим степеном вршњачког насиља у протоколима о заштити деце од насиља, злостављања и занемаривања. То смо истицали током претходног периода када су редактори Нацрта грађанског законика примали наше сугестије“ кажу из удружење „Родитељ“.

ЗАВРШЕНА ЈАВНА РАСПРАВА О „КРОВНОМ ЗАКОНУ“

У среду 8. јула је завршена јавна расправа (серија тематских округлих столова) о „кровном закону“ која је почела 1. јула у Нишу, на тему „Установе и друге организације“, настављена 2. јула у Крагујевцу - тема је била „Запослени и запошљавање“, затим 6. јула у Новом Саду и на крају у Београду 7. и 8. јула - теме су биле „Руковођење и управљање“, и „Новине у Закону“, уз резиме. У министарству кажу да ће до краја јула припремити текст за Скупштину.

У овом броју можете још читати:

ПЕТОГОДИШЊА УЧИТЕЉСКА ШКОЛА (X)	стр. 2
ОБРАЗОВАЊЕМ ПРОТИВ ДЕЧИЈЕГ РАДА	стр. 3
ДЕЦА БЕЗ ШКОЛЕ	стр. 4
„CLEAR“ ЕЛИМИНИРАШЕ ДЕЧИЈИ РАД У СРБИЈИ	стр. 4
ДЕЧИЈИ РАД И НЕДОСТУПНОСТ ОБРАЗОВАЊА	стр. 5
НИКО НИЈЕ СЛОБОДАН ДОК ПОСТОЈИ РОПСТВО	стр. 7
МАЛЕ И ВЕЛИКЕ ШКОЛЕ	стр. 8
МАТУРА	стр. 8
ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ НА ФАКУЛТЕТИМА - ПРОМАШАЈ	стр. 8
НЕДОСТАЈЕ НАЦИОНАЛНИ ОКВИР КВАЛИФИКАЦИЈА	стр. 9
„РАЗВИОНИЦА“: ЗАВРШЕН ТРОГОДИШЊИ ПРОГРАМ	стр. 9
УСКОРО МАСТЕРИ И СА ВИСОКИХ ШКОЛА	стр. 9
СТАТИСТИКА	стр. 10
УТВРЂИВАЊЕ ВИШКА ЗАПОСЛЕНИХ У ШКОЛИ	стр. 11
ДОКТОРИРАО У 73	стр. 12
МАСТЕР У ОСМОЈ ДЕЦЕНИЈИ	стр. 12
БАКИЦА У 102. ГОДИНИ ДОКТОРИРАЛА	стр. 12
ИСПЛАТИ (ЛИ) СЕ ЗАВРШИТИ ФАКУЛТЕТ?	стр. 12

PETOGODIŠNJA SOMBORSKA UČITELJSKA ŠKOLA 1929–1941. (X)

(Nastavak teksta iz prethodnih brojeva)

Sastanci dačkih organizacija po formi, pa i po sadržini bili su vrlo slični. Na sastancima Ferijalnog saveza učenici su čitali svoje putopise, opisivali ekskurzije, pojedine krajeve ili gradove, čitali o njima svoje pesme, a često su ovakvi sastanci dopunjavani i prigodnom muzičkom tačkom. Podmladak Jadranske straže negovao je pisanja, opisivanja, pa i muziku o moru, a Podmladak Crvenog krsta o zdravlju, zdravstvenom prosvetivanju i humanosti.

Literarna družina „Natošević“ imala je među učenicima drugi tretman. Sastanci Družine su bili prilika da se mnogi učenici ogledaju u literarnom stvaralaštvu, da se literarnim i drugim radovima i uobičajenom kritikom radova izraze sopstveni pogledi na životne probleme, pa su se zato učenici za sastanke ove družine ozbiljno pripremali. U drugoj polovini tridesetih godina u vreme stvaranja OMPOK-a i drugih manifestacija napredne omladine, kao posledice organizovanog uticaja KPJ i SKOJ-a na omladinu, i družina „Natošević“ postaje tribina novih pogleda a svet, da bi poslednjih godina uoči rada bila i poprište žestoke ideološke borbe protiv nazadnih shvatanja i političke borbe protiv fašističkih elemenata, koji su i u školi uzimali maha.

Od 1929/30. do 1940/41. godine predsednici družine „Natošević“ su bili: 1929/30. i 1930/31. god. Đorđe Mandić, 1931/32. Žica Tomić, 1932/33. Teodor Lukač, 1933/34. Stanko Stefanović, 1934/35. Sava Vukosavljević, 1935/36. Lazar Maksimović, 1936/37. Vaso Kolak, 1937/38. Milan Čordašić, 1938/39. i 1939/40. Milenko Konjović i 1940/41. Boško Radonjić.

Šestojanuarska diktatura je svojim zakonima, propisima i zabranama nastojala da od škola stvori ustanove u kojima će se odgajati bogobojažljivi, pokorni i režimu odani građani, proganjajući sve one koji su se tome na bilo koji način suprotstavljali. Direktor Škole je mogao češće da podnos izveštaje Ministarstvu unutrašnjih dela nego Ministarstvu prosvete. O tome govori i raspis Ministarstva unutrašnjih dela K. br. 122 od 20. januara 1932. godine, kojim se direktorima škola nalaže da ubuduće umesto dvomesečnih šalju tom Ministarstvu tromesečne izveštaje o radu i prilikama u školi.

Sve to ipak nije moglo da uguši slobodnu i naprednu misao mnogih nastavnika i učenika i napredne ideje su i u školama krčile sebi put. Dvogodišnji boravak profesora Davida Naftalija u ovoj Školi (1931-33), marksiste po ubeđenju, ostavio je vidnog traga na učenike jer ih je upoznao sa novim, suprotnim pogledom na svet od onoga koji je negovala zvanična nastava. On je učenike upućivao i na širu literaturu i učio ih da razlikuju nauku od nenaučnosti. To je on obično činio na seminarskim časovima uz dačke referate, radene najčešće po literaturi iz biblioteke „Budućnost“ (Miloša Jankovića) i u čestim dugim šetnjama sa učenicima. Pod njegovim uticajem javili su se i prvi čitalački kružići učenika.

Dok je profesor Naftali širio naprednu misao kao pojedinac, od 1935. godine se ta misao pod uticajem Komunističke partije Jugoslavije širi mnogo organizovanije. Sem stručne literature biblioteke „Budućnost“ na učenike u to vreme veoma pozitivno utiče beletristika u izdanju „Nolita“ kao i druga socijalna literatura, a Gorki je među učenicima bio najčitaniji pisac.

Ministarstvo prosvete je još i ranije budno pazilo da spreči uticaj KPJ na školsku omladinu. Tako ono 8. marta 1933. godine pod S. n. pov. Br. 174 šalje raspis u kome se direktorima škola skreće pažnja „da povedu najstrožije računa o kretanju omladine i da svaku pojavu komunističke i defetističke akcije kod omladine sa puno obazrivosti i takta, ali brzo i odlučno, energično i najstrožije u korenu preseknu i uguše“. Februara 1935. godine ministar prosvete Čirić pod S.n.pov.br. 143 zahteva od direktora „da sami i preko nastavnika budno prate rad i kretanje svojih učenika“, da obrate pažnju na dačka udruženja, njihove sastanke i diskusije, da se bez direktorovog odobrenja ne smeju nabavljati knjige za školske knjižnice. U raspisu se zahteva kontrola pismenih zadataka da bi se videlo „kakve misli i tendencije u njima ispoljavaju pojedini učenici“. Na kraju, ministar preči i direktorima: „Za labavost i neopreznost u izvršavanju ovih naređenja biće lično odgovorni direktori, kojima se još jednom stavlja u dužnost da najozbiljnije paze i na rad samih nastavnika i da o svojim zapažanjima izveštavaju Ministarstvo prosvete“.

Pošto nije bilo zadovoljno rezultatima do tada preduzetih mera, Ministarstvo unutrašnjih poslova 14. oktobra 1936. godine šalje poverljiv akt u kome traži da se pokrene i „privatna inicijativa“ jer se komunizam „nesmetano uvlači u društvo, razne organizacije, škole i familiju“, a „policijskim metodama nije moguće osigurati ovu preventivnu akciju...“. Raspis ukazuje da su takvu inicijativu pokrenuli vlasti u Nemačkoj, Italiji, Austriji i Mađarskoj u kojima su komunisti „već pretrpeli poraz“. U raspisu se još preporučuje uklanjanje levičarskih elemenata iz omladinskih udruženja i „umesto dosadašnjih levičarskih tendencija širiti nacionalno raspoloženje“.

Povodom pitanja pojedinih direktora šta da rade sa učenicima protiv kojih policijska vlast povede istražni postupak pod optužbom da propagiraju komunizam, Ministarstvo prosvete kratko odgovara da oni „na osnovu akta Gospodina Ministra prosvete S.n. po. Br. 904/36, ne mogu dalje ostati u školi“ i prema takvom učeniku „primeniti kaznu iz par. 43. tačka 4. Zakona o srednjim školama (izgnanje bez prava polaganja privatnih ispita)“.

Tražeci nove metode u borbi protiv napredne misli i delovanja KPJ, Ministarstvo prosvete je formiralo odbor za suzbijanje „komunističke i druge razorne propagande“, a pod Strogo pov. br. 24. od 21. I 1937. godine izdaje naređenje

da se i pri školama obrazuju takvi odbori koje će sačinjavati direktor škole i dva nastavnika koje on odredi. U Učiteljskoj školi u Somboru u odbor su ušli direktor škole Dušan A. Jovanović, profesor pedagogike Milorad Ž. Pavlović i profesor istorije Nikola K. Legečić. Posle smrti direktora Jovanovića i premeštaja Milorada Pavlovića odbor je bio izmenjen, ali je delovao do izbijanja rata. Ovaj odbor je manje bio organ školskih vlasti, a više organ policije sa kojom je direktno opštio. Tako već februara 1937. godine pod Pov. br. 17/37. na zahtev predstojnika gradske policije u Somboru direktor šalje izveštaj u kome se kaže: „Na vaš akt Pov. br. 223, od 16. II 1937. čast mi je izvestiti vas da za sada nemam nikakvih naročitih zapažanja u pogledu komunističke propagande u poverenoj mi školi. Sadašnji učenici su uglavnom smešteni u Internatu i nad njima se vodi u svakom pogledu budan nadzor. Što se tiče g. g. nastavnika, svi su u tom pitanju ispravni. Novi nastavnik, g. Mičo Uzelać, još nema direktne veze sa učenicima, a većinom je na ostavstvu jer je stavljen na raspoloženje, pa za sada ova škola ni o njemu ne može dati nikakav sud, sem onog što i to Predstojništvo zna o njemu. Direktor somborske Učiteljske škole Dušan A. Jovanović.“

Ubrzo posle naloga za formiranje „odbora za suzbijanje komunističke i druge razorne propagande“ Ministarstvo prosvete pod S.n. pov. br. 116 od 9. II 1937. godine, šalje svim direktorima „Direktive srednješkolskog komiteta Saveza komunističke omladine Jugoslavije“ koje na devet stranica daju uputstvo za delovanje SKOJ-a u školi i izlažu stavove o mnogim pitanjima aktuelnim za omladinu, da bi direktori upoznali metode kojima se služe komunisti i tako lakše preduzimaju mere protiv komunističke propagande.

Marta meseca isti odbor Ministarstva prosvete je tražio od odbora pri školu da mu pošalju predloge koji bi bili „korisni za suzbijanje komunizma“, pa je to odbor Škole učinio već u aprilu. U predlozima odbora pri Učiteljskoj školi u Somboru naveden je niz mera u cilju učeničkog angažovanja u slobodnom vremenu, a posebno radi odvajanja srednjoškolaca od studentske omladine: organizovanje posela pod kontrolom nastavnika, podizanje kuglana, igrališta za tenis i odbojku u školskim dvorištima, otvaranje radionica za ručni rad i slične aktivnosti. Predlozi traže zavođenje kontrole učeničke pošte, zatim registrovanje po bibliotekama knjiga koje se ne bi smele izdavati učenicima na čitanje. Među predlozima nalazi se i jedna veoma rigorozna mera pogodna i za zloupotrebe, kojom se nastoji da se ograniči broj isključenja učenika u toku školovanja (dva puta za čitavo vreme ili jednom u školskoj godini) jer predlagači smatraju da učenici, kad osete da će biti otkriveni zbog levičarstva, namerno stvaraju disciplinske krivice druge vrste da bi bili isključeni i na taj način promenili i školu i mesto boravka.

Spoljnopolitički događaji išli su u prilog razvijanju antifašističkog raspoloženja građana pa i omladinaca. U ogromnoj većini učenici su bili ogorčeni napadom Italije na Abisiniju, izazivanjem građanskog rata i fašističkom intervencijom u Španiji, kao i aneksijom Austrije od hitlerovske Nemačke. Kratki boravak jednog broja učenika ove škole u Pragu, povodom sveskolskog sleta 1938. godine, ostavio je na njih snažan utisak kako zbog prisutne opasnosti od Hitlera, tako i zbog spremnosti češke omladine da se brani, pa su taj utisak ovi učenici prenosili i na ostale svoje drugove. Otuda nije čudno što je u vreme napada Nemačke na Čehoslovačku i omladina ove škole učestvovala u demonstracijama građana tražeći da se Čehoslovačkoj pomogne. Kad su 1939. godine čehoslovačke izbeglice prolazile kroz Sombor, đaci Učiteljske škole su se priključili ostalim omladincima i građanima da dočekaju izbeglice. Ovaj doček se pretvorio u demonstracije kako protiv hitlerovske Nemačke, tako i protiv fašizma uopšte pa i jugoslovenske profašističke vlade. Ogorčeni omladinci polupali su tada izloge dvojici trgovaca Nemaca zbog čega su trojica omladinaca bila privedene u policiju.

(Nastavak teksta u sledećem broju)

ELIMINISANJE DEČIJEG RADA I POVRATAK U ŠKOLU:

OBRAZOVANJEM PROTIV DEČIJEG RADA

(Film ILO: Out of work and into school - combating child labour through education)

(Наставак са стр. 1)

Od 2000. godine broj dece radnika se smanjio za trećinu. Međutim, još uvek je 168 miliona dece-radnika širom sveta. Više od 61 miliona dece osnovnoškolskog uzrasta nikada nije videlo unutrašnjost učionica. Isto važi i za 71 milion mladih tinejdžera. Brojevi pričaju jednu priču, a deca radnici imaju svoju priču. "Dobijam glavobolje i bolove u stomaku. Pre nego što sam pošao u školu radio sam u restoranu. Radio sam od 7 ujutru do 9 uveče. Moj tadašnji život je bio veoma loš. Brat i ja smo bili sami. Nismo imali nikakvu podršku porodice".

2010. predstavnici vlada, udruženja poslodavaca i radničkih organizacija iz stotinjak zemalja okupili su se u Hagu da bi osmislili plan akcije u borbi za iskorenjivanje dečijeg rada. Na Konferenciji posvećenoj dečijem radu sve zemlje su se složile da pozovu sve vlade da aktivno učestvuju u uklanjanju prepreka u obrazovanju i omoguće pristup besplatnom, obaveznom i kvalitetnom obrazovanju za svu decu. Holandija, koja je bila domaćin konferencije, najavila je podršku novom projektu ILO kojim bi se rešio problem dečijeg rada i unapredilo obrazovanje u 4 države: Boliviji, Maliju, Ugandi i Indoneziji.

Ovo je priča o naporima i o tome kako su ovi projekti promenili neke živote.

Mali - „Ubrzano školovanje“

U Maliju ima 3 miliona dece radnika. 2 od 3 deteta su mlađi od 17 godina, a polovina njih radi ceo dan bez mogućnosti da ikad krenu u školu. Program koji sprovodi norveška organizacija STROMME i lokalni partner smeštaju decu koja nikad nisu išla u školu i omogućava im program ubrzanog školovanja. 9 meseci intenzivnog učenja omogućava im da nastave školovanje u javnim školama od nivoa 3. razreda. Jedna od njih je 12-ogodišnja Ramata. Deca koja su pohađala ubrzano školovanje su na nivou dovoljnom za treći razred. Neka od njih su podjednako dobra kao i drugi đaci. Kao što vidite, Ramata je veoma dobar đak. Zna sve odgovore. Čitanje, pisanje i matematika joj veoma dobro idu. Škola je veoma važna i omogućava deci bolji život. "Ponosan sam na svoju ćerku i nadam se da će jednog dana moći da mi pomogne. Srećan sam što sada pohađa javnu školu i voljan sam da finansiran nastavak njenog školovanja".

Uganda - rešavanje problema dečijeg rada uz podršku lokalnih zajednica

U Ugandi, američko ministarstvo rada pokrenulo je projekat sličan ILO-vom projektu IPEC zajedno sa lokalnim zajednicama da udruže napore da osiguraju da su deca u školi, a ne u dečijem radu.

Udruženja poslodavaca i sindikat učitelja takođe imaju važnu ulogu. Pre obuke ni učitelji nisu znali kako da se bave sa problemom dečijeg rada. Posle obuke razgovarala sam sa učiteljima i bili su zainteresovani i sad znaju da prepoznaju problem dečijeg rada. Uganda je teško pogođena problemom HIV/AIDS ostavljajući bake da podižu decu čiji su roditelji preminuli. Bake su obučene poslovnim veštinama, obezbeđivanju prihoda i štednji koje omogućavaju unucima da ne moraju da učestvuju u dečijem radu. Podrška koju

sam dobila od ovog projekta direktno koristi da pomognem unucima. Školuju se. Nadam se da će

koja se bave kućnim poslovima u ruralnim sredinama, i koja skupljaju otpad na deponijama i ulicama, u gradovima. Uz podršku ILO i Kampung Halaman fondacije deca iz 3 indonezijska grada rade sa mentorima i producentima da bi snimili filmove o svojim životima u dečijem radu. Ovo je naša škola. Iako sad možemo da se igramo i učimo svaki dan, ipak nas par stvari brine. Ovo je naša priča... Nadam se da je želite čuti. Mladi ljudi odabrani za projekat 6 nedelja istražuju priče, biraju uloge i diskutuju. Posle toga mogu da započnu snimanje svojih ličnih priča o dečijem radu, bilo da je to skupljanje otpada, život na ulici, rad u industriji tekstila ili kućni poslovi. Rezultati su moćni. U filmovima, deca publici govore o svojim doživljajima i šta su naučili, pripovedajući svoja iskustva u dečijem radu i u školi.

Bolivija - pripremanje za tržište rada

Stručna obuka je jedan od načina da se prekine krug dečijeg rada i da se ukaže na problem nezaposlenosti omladine. Fondacija Arco Iris u Boliviji, podržana od strane ILO IPEC, povezuje zanatsku obuku sa obrazovanjem. Mladi ljudi tokom dana rade u sektoru za koji se obučavaju, a noću pohađaju školu. Fondacija obučava bivšu decu radnike i siromašnu decu zanatima, koji uključuju pekarstvo, stolarstvo i obradu metala.

Strategija obrazovanja je uspešna. Naš program pruža mladim ljudima više šanse da uđu na tržište rada. Verujemo u njih. Dajemo im oruđe i sredstva koja su im potrebna. Sa stečenim samopouzdanjem mogu da postignu nešto u životu. Pedro je mnogo sati provodio čisteći lokalne autobuse i prodavajući karte. Sad je obučen za pekara i šankera i ima poruku za decu koja su i dalje zarobljena u dečijem radu.

Uvek postoji šansa za svakoga.

U prošlosti moj život je bio loš, ali sad sam ovde i idem napred.

Šta je sledeće? Šta će se dalje desiti? UN opet pridaje pažnju problemima dečijeg rada. Bivši britanski premijer Gordon Braun, sada specijalni izaslanik UN, predlaže novu inicijativu nazvanu Obrazovanje na prvom mestu. Inicijativa prepoznaje dečiji rad kao glavnu prepreku ka cilju „obrazovanje za sve“. Ne možemo reći da je bilo šta drugo hitnije rešiti od problema obrazovanja. Borba za ljudska prava koju vodimo, za pravo na obrazovanje svakog deteta, mora se pojačati i nastaviti. Nema sumnje da je obrazovanje iz korena promenilo živote dece koja nisu ranije imala šanse. Koristi od iskorenjivanja dečijeg rada nikad ne mogu biti precenjene. Dok radimo na borbi protiv dečijeg rada, moramo obnoviti napore da obezbedimo da sva deca imaju pristup kvalitetnom obrazovanju jednakom za sve.

Obrazovanje je jedan od najboljih odgovora na dečiji rad.

Tamo gde nije bilo nade sada postoje veliki snovi. "Predmeti koje najviše volim su matematika, engleski i nauka zato što želim da budem pilot. Želeo bih da postanem doktor. Volim nauku i društvene predmete. Veoma volim matematiku i engleski. Želeo bih da budem računovođa i pomognem majci. Želeo bih da postanem predsednik Ugande".

Nismo imali šanse. Ovo je naša prilika. <https://www.youtube.com/watch?t=19&v=-RLsvIOfEM>

napredovati i omogućiti im bolju budućnost.
Indonezija - Pripovedanje sopstvene priče
U Indoneziji projekat se sprovodi među decom

DECA BEZ ŠKOLE

Činjenica da su mnoga deca odsečena od obrazovanja predstavlja jasan neuspeh dela svetskih vlada, koje su 2000, kada su usvojeni Milenijumski ciljevi razvoja, obećale da će obezbediti osnovno obrazovanje za svu decu do 2015.

Piše: Moza Bint Naser

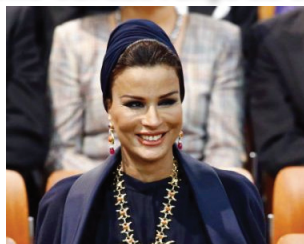
Tokom nedavne posete sirijskim izbeglicama u Turskoj bila sam svedok nekih od najsnažnijih svedočanstava ljudske izdržljivosti koju neko može da zamisli. Među svim pričama o traumama i gubicima ono što me je najviše pogodilo jeste žed izbegličkih porodica za obrazovanjem. Deca sa kojom sam razgovarala rekla su mi da imaju želju da pohađaju nastavu u improvizovanim školama izbegličkih kampova gde se uči u smenama od rane zore do mraka.

Sirija se nekada hvalila univerzalnim obrazovanjem. Sada, kada je više od četiri miliona ljudi prisiljeno sa napusti svoje domove zbog nasilja, Sirija je postala jedno od mnogih mesta na svetu koje pati od nečega što bi se moglo opisati kao globalna obrazovna kriza. Procenjuje se da je 58 miliona dece u svetu osnovnoškolskog uzrasta otrgnuto od škola, a onima koji su pogođeni sukobima i prirodnim katastrofama obrazovanje je najmanje dostupno.

Još gore, broj dece izbeglica koja su odsečeni od škole na mestima poput Nepala, Mjanmara i Jemena povećava se uzbujujućom brzinom. Ako međunarodna zajednica ne radi na obrazovanju svoje dece, ciklus siromaštva i sukoba će se reprodukovati na generacije koje dolaze.

Činjenica da su mnoga deca odsečena od obrazovanja predstavlja jasan neuspeh dela svetskih vlada, koje su 2000, kada su usvojeni Milenijumski ciljevi razvoja, obećale da će obezbediti osnovno obrazovanje za svu decu do 2015. Da bi to i postigli nije dovoljno samo decu upisati u škole, već im se mora obezbediti i kvalitetno obrazovanje. Prema procenama Uneska, najmanje 250 miliona dece u svetu osnovnoškolskog uzrasta ne zna da čita, piše, niti da računa.

Međunarodna zajednica nedavno je imala priliku da učini nešto povodom ovakvog skandaloznog stanja stvari. Donosio političkih odluka širom sveta sastali su se u Južnoj

Koreji na Svetskom obrazovnom forumu kako bi postigli saglasnost o globalnim obrazovnim ciljevima koji bi zamenili Milenijumske ciljeve razvoja.

Na mestu je to što je Južna Koreja domaćin ovog foruma jer je ta zemlja često posmatrana kao model onoga šta ulaganje u obrazovanje može da donese. Nekih osam odsto južnokorejskog BDP-a potroši se na obrazovanje, a Unesko procenjuje da svaki dolar investiran u osnovne škole stvara 10-15 dolara zarade. Južna Koreja, koja je sebe uzdigla iz redova najsiromašnijih zemalja sveta u najbogatije za samo dve generacije, živi je dokaz da se ulaganje u obrazovanje isplati.

Novi održivi ciljevi razvoja koji bi trebalo da budu usaglašeni ove godine nagoveštavaju izazove kojima bi svetske vlade trebalo da se posvete do 2030. Insistiram da kvalitet univerzalnog osnovnog obrazovanja mora biti u vrhu prioriteta. Ovde je naglasak na kvalitetu. Uspeh se ne meri samo po broju dece koja se upišu niti po njihovim dostignućima na standardnim testovima; najvažniji rezultat jeste opipljiv uticaj obrazovanja na kvalitet života učenika. Ovo je posao koji nije dovršen Milenijumskim ciljevima razvoja.

Gde god da putujem sa Obrazovnom fondacijom, nailazim na motivisanu decu kojima je uskraćena šansa da uče. Kako se svet kreće ka novim prioritetima, ne možemo zaboraviti našu odgovornost prema onima koji nisu uspeali zbog nas. Posao nije gotov. Moramo ostati angažovani ka postizanju cilja - kvalitetno osnovno obrazovanje za svu decu, a ne samo pojedinu pa ni za većinu - bez obzira gde da žive.

*autorka je predsednica fondacije Obrazovanje iznad svega. Specijalna je predstavnik Uneska za osnovno i više obrazovanje i članica Advokatske grupe UN za Milenijumske ciljeve razvoja

ПРОТИЋ: КРЕЋЕ „CLEAR“ – ПРОЈЕКАТ ILO ЗА ЕЛИМИНАЦИЈУ ДЕЧИЈЕГ РАДА У СРБИЈИ

Регионални координатор ILO за Србију Јован Протић обратио се учесницима Конференције „НЕ дечијем раду, ДА квалитетном образовању“ одржане 12. јуна у Сомбору у поводу Светског дана борбе против дечијег рада. Његово излагање преносимо у целости.

„Хвала Вам пуно, професоре Ковач, хвала пуно Независном синдикату просветних радника Војводине на овој, сада већ заиста истрајној и доброј традицији обележавања Светског

дана борбе против дечијег рада. Ја заиста не знам да постоји ништа слично томе широм Србије и зато се овако упорно и ја појављујем у Сомбору већ годину за годином. Мало пре сам размишљао како да почнем говор, па ајде да се нашалим, није то лоше да догодине уместо мене позовете Милорада Мажића за ово (Црвени картон за дечији рад, прим.у.), пошто је он квалификованији од мене. Али доћи ћу и ја, немојте да бринете!

Ја бих заиста сад могао онако да вам пре свега пренесем диван говор мог директора из Женева Гај Рајдера који је поводом овог данашњег обележавања Светског дана борбе против дечијег рада, али мислим да сте већ довољно чули о тим неким општим подацима које је донекле изнела и Констанс Томас, колегиница из Женева, са чијом двојцом сарадника сам интензивно сарађивао у протеклих годину дана, припремајући нешто, управо за Србију.

Ајде, наравно, поменућу и то да сам радио на једном великом међународном истраживању главних земаља, не бисмо ли утврдили управо ову тезу о значају образовања у борби против дечијег рада, али оно што желим да истакнем је да је чак можда и важније од тога када би деца добила шансу, видели сте то донекле из филма, да избегну те најтеже облике дечијег рада, да њихови родитељи имају право на достојанствен рад, да могу да га остваре како би та деца заиста могла мирно да се школују много боље од оног што сте видели на филму.

Оно што је мени важније да кажем, у односу на ове међународне податке које сте донекле видели и кроз онај спот и кроз филм је нешто што

сам прошле године, ако се добро сећам, најавио са овог истог места, а то је да смо по први пут на трагу да добијемо, односно могу да кажем сада, већ смо и добили за Србију пројекат против дечијег рада. Није у потпуности идентичан ономе што сте видели на филму, срећом по нас, наравно, и захтевало је доста обазривости

u proteklih 12 meseci kada smo o tom pregovarali da dobijemo taj projekat sa jedne strane, a sa druge strane da nam ne ode u svet imici Srbije nalik nečemu što ste videli na ovom filmu, jer zaista ne pripadamo toj grupi. Međutim, kada gledate neki međunarodni izveštaj koji pripremaju i druge velike države, Srbija se iz godine u godinu, u proteklih nekoliko godina nalazila na listi zemalja gde je identifikovan dечијег rada.

Brojevi koji se mere od 7-8 hiljada do ozbiljnije brojke, naravno opet ništa slično rudnicima, masovnim zaposlenjima na plantažama, ništa kao Mali i tom slično, ali, naжалост, u toj smo grupi da su i druge organizacije, pored ILO, morale ovim da se pozabave. Zato mi je drago što mogu da kažem, i ovo je zaista relativno ekskluzivna, moram da kažem, novost za Srbiju, da smo koliko pre nepune tri nedelje dobili konačno odobrenje da krenemo se pripremom projekta „Clear“, to je simbolično očitostiti na Engleskom, koji sirovodi program koji radi koleginiца Констанс Томас (ILO-IPEC), a финансира га исто оно Министарство рада Сједињених америчких држава које сте ви видели у поменутом филму са идејом да урадио неколико заиста важних ствари, пре свега да помогнемо у препознавању дечијег рада у Србији, јер чињеница да већина људи диже обрве кад им ја кажем да се тиме овде бавимо, само говори о томе да та појава није препозната код нас.

Није да је нема, али се врло слабо препознаје. Људи се тога повремено сете када виде ону ромску децу како перу шофер-шајбне по Београду, али има тога, богами и у пољопривреди, има

тога у хранитељским породицама, и видећемо га још у наредних 18 месеци. Идеја са овим пројектом је, први потез, значи да се умрежимо, и драго ми је што су дошле колеге из Министарства унутрашњих послова и лица из Центра за социјални рад, колико сам видео на овом списку, јер један од циљева овог пројекта ће бити управо повезивање Инспекције рада, полиције и центра за социјални рад широм Србије. Планирамо најмање 5-6 радионица географски, да обухватимо целу земљу, ми би радили на увезивању тих врло важних институција на препознавању и борби против дечијег рада.

Затим, други циљ је, не знам јел неко случајно приметио ову бројку колико милиона деце у свету ради оне најгоре облике дечијег рада (85 милиона), као десет Србија, а у Србији се не зна шта су то најгори облици дечијег рада. Ми смо једна од ретких земаља која нема листу занимања забрањених за децу у потпуности.

Немамо листу најопаснијих занимања и то је, значи, други циљ нашег пројекта, заједно са UNICEF-ом и ресорним министарствима да израдио ту листу и усвојимо је као држава у наредних 18 месеци колико ће пројекат да траје.

Трећи циљ је да направимо једну општу кампању и да направимо стратегију Србије за борбу против дечијег рада, тако да очекујем да ћемо заиста имати доста посла на ту тему у наредних 18 месеци. Искрен да будем, очекујем да ће овде на мом месту, односно у мојој садашњој улози представника Међународне организације рада бити наш наменски пројектни координатор, односно координаторка коју ћемо унајмити у наредних месец дана да води овај пројекат борбе против дечијег рада, уз, наравно, моју помоћ и надзор, тако да мислим да ћемо до године имати занимљиве резултате за вас на овом истом месту, о томе шта смо до тада детектовали, како напредује примена пројекта, јер заиста не желимо да останемо у друштву земаља које су глобално препознате као земље које имају проблем дечијег рада. То није добро никако, ни за имич земље, ни за опште активности које смо онда каналисали силом прилика.

То би било то, што сам хтео да кажем, а биће ми велико задовољство да касније у неформалном разговору пренесем детаље шта вас буде занимало, још једном заиста поздрављам ову иницијативу синдиката, једину у Србији, колико је мени познато, за обележавање овог важног датума. Још једном, очекујем да ће догодине бити много занимљивије и да ћу вас све обавестити какви су резултати кампање и још једном подижем црвени картон против дечијег рада!» рекао је Јован Протић.

DEČJI RAD I NEDOSTUPNOST OBRAZOVANJA – PREKINI TU VEZU, STVORI IM ŠANSU

Sažetak Izveštaja o realizaciji strategija za eliminaciju dечијег rada

Токотом 19. века све генерације друштвених реформатора су се мобилисале против дечијег рада - што је увело праксу да се одбаци овај еквивалент ropства. Те кампање су водили политички лидери, филантропи, друштвени покрети, књижевници, ... мотивисани само једним циљем - скланјанјем ранјиве деце из експлоататорских послова и њихово укључивање у образовни процес. У највећој мери су, у својим земљама, и успели да дечиј рад „пошаљу у историју“. Међутим, и данас у најсиромашнијим земљама милиони деце и даље своје наде, амбиције и таленте упропаштавају дечијим радом. Њихово људско право на достојанство, образовање и детинство без искоришћавања су скоро систематски истребљени. Како је проценјено, 2015. година је крајњи рок за Миленијумске развојне циљеве, а период до те године тебао је бити време да владе širom света обнове дух и амбиције великих кампања против рада деце које датирају од 19. века и које за циљ имају да модерно ropство дечијег рада пошаљу у прошлост.

Обавезно образовање има виталну улогу у искоренивању дечијег рада. Измештањем деце са радних места и њихово премештање у школе може да обезбеди подстицај за смањенје сиромаштва, а развјање њихових способности и вештина омогућује и стварање већег броја радних места и стварање нових инклузивних друштва.

Како год, повезаност између рада деце и необразованости је двосмеран. Сиромаштво приморавља многе породице да испишу своју децу из школе и да их шаљу на посао. Многа деца раде и са делимичним радним временом јер не могу да приуште образовање - или им је недоступно или га не сматрају важним. Другачије речењо, пропусту образовних политика могу повећати број деце на тржишту рада. Следи да стратегије за искоренивање рада деце треба да се прихвати основног проблема, комбинуюћи строгу примену правила и подстицај борбу против сиромаштва са још бољом заступљеношћу образовања.

Овај Извештај, четврти у низу идентификује стратегије које ће убрзати напредак према међународним циљевима 2015. назначавајући број деце која ради, истражујући његов утицај на образовање и успостављајући распоред реформи. У језгру распореда је пет приоритета:

1. Информисање о броју, обиму и примерима рада деце у различитим земљама.
2. Применјивање међународних закона о људским

правима и националних законодавстава забраном рада деце.

3. Подстицање и интегрисање мера за смањенје сиромаштва за оснаживање сиромашних домаћинстава да одабере образовање пре него запошљавање.
4. Убрзавање националних акционих планова за образовање, са владима које су идентификовале политике, финансијске захтеве и приоритетне области за олакшавање преласка са посла у школу.
5. Међународна акција кроз оштрији фокус на рад деце уз помоћ у развоју, повећану помоћ за образовање и рано финансирање веродостојних националних акционих планова.

Док је рад деце проблем дубоко укорењен у сиромашним структурама, сиромаштво и необразованост су слабости подложне ефикасним противотровима. Постоје многи доступни докази о политикама које функционишу и обезбеђују прелиминарне резултате.

Како год, промена се не може остварити само ако се њенице докажу и анализирају. Политички лидери који су иза кампања које утичу на јавно мњење, воде владе су кључни јер омогућавају родитељима и деци да себи зацртају другачију будућност. И ови лидери треба да се уједине и национално и међународно.

Pokazatelji

Број ангажована деце није прецизан. Шиrom света неких 215 милиона деце ради. Ова појава је најзаступљенија у Подсахарској Африци где чак једна четвртина деце од 5 – 17 година ради. Око половина деце радника – 115 милиона деце раде на опасним пословима. Многа од ове деце раде у условима који би шокирали реформаторе друштва и у 19. веку у Европи.

Лишени негована и заштите окoliша, они ризикују своје здравље, губећи шансу за образовањем и доживљавајући емоционални стрес и патњу у намери да обезбеде мали доhodak или да обезбеде радну снагу за своја домаћинства.

Веoma млађа деца су исто тако заступљена на тржишту рада деце. Постоји 152 милиона деце младе од 15 година од којих је трећина на опасним пословима и 91 милиона деце младе од 12 година. Да поновимо, у Подсахарској Африци

NE dečijem radu, DA kvalitetnom obrazovanju

ci postoji velika briga. Oko 13% populacije uzrasta osnovne škole radi na opasnim poslovima.

Sadašnji trendovi su razlog za brigu. Rad dece se smanjuje, ali prosečan broj opada sporije od predviđenog ekonomskog napretka siromašnih zemalja. Na osnovu postojećih činjenica, predviđa se da će 2020. godine biti od 170 do 190 miliona dece koja rade. Podaci Podсахarske Afrike su naročito zabrinjavajući. Sa jednom četvrtinom dece koja su već angažovana, tržište rada dece radnika se povećava. Trend pokazuje da će broj radnika dece u Podсахarskoj Africi rasti za oko 15 miliona u narednoj deceniji, i dosegnuti ogromnih 65 miliona do 2020. godine.

Rad dece ima mnoge oblike. Poljoprivreda je daleko najveći sektor u kojem su deca zaposlena, uz dominaciju neplaćenog rada na porodičnim farmama. Ovde je uključeno nekih 60 miliona dece. Mlade devojke koje bi trebalo da se školuju, skupljaju vodu ogrev ili čuvaju mladu braću i sestre. U Zapadnoj Africi procenjeno je da 2 miliona dece uzgaja kakao, dok nekih 400.000 dece rade na farmama pamuka u Indiji.

Vađenje ruda i kamena je sledeći magnet za rad dece. U Maliju, deca od 6 godina kopaju okna za rudnike zlata, rade u tunelima, tegle stene i koriste otrovne hemikalije da odvoje zlato i rude. Od Filipina, preko Podсахarske Afrike do Bolivije i Perua, čak 2 miliona dece rade u malim oknima rudnika. Sledećih 14 miliona dece radnika je uključeno u proizvodnju, mnoga od njih rade u malim poslastičarnicama, kućnim fabrikama i ciglanama. Po jednoj proceni, oko polovina radne snage u afganistanskim ciglanama je mlađa od 14 godina.

Rad u kući je najmanje vidljiv i jedna od najopasnijih oblika rada dece. MOR procenjuje da skoro 30% od ukupno 50 – 100 miliona ljudi koji rade u domaćinstvima su deca. U Indoneziji, Maroku, Indiji i Nigeriji, nije nepoznato da mlade devojke rade više od 12 časova dnevno uz minimalne nadnice. Mnoge od ovih devojaka se suočavaju sa akutnim rizicima. Jedno istraživanje u Bangladešu je utvrdilo da skoro 70 % devojaka koje rade u kući doživelo je fizičko zlostavljanje i sistematsko prebijanje.

Dok je siromaštvo porodica primarni pokretač dece na rad, postoje i drugi razlozi. MOR procenjuje da je oko 5,7 miliona dece prisiljeno da radi kroz umreženi posao. Jedna procena je da 1,2 miliona dece bude ukradeno svake godine za tržište rada. Prečesto deca su usmerena u svet rada kroz kriminalne mreže. Deca u zemljama zahvaćenim ratom se suočavaju sa specifičnim problemima. Mnoga su primorana da rade zbog siromaštva i odsustva šanse za obrazovanjem. Drugi se prisilno regrutuju u naoružane formacije ili radnu snagu koje se koriste da eksploatišu prirodne resurse. Zvanične procene govore da je broj dece vojnika u svetu između 250.000 – 300.000.

Uticaj na obrazovanje

Obrazovanje je deo procesa kojim se rešava problem rada dece. Suviše dece je zarobljeno u krugu siromaštva, ranjivosti i uskraćenih mogućnosti.

Istraživanja koja je sproveo Centar za razumevanje rada dece (UCW) je naznačio razarajuću povezanost između rada dece i obrazovanja. Iako su podaci nepotpuni, UCW procenjuje da je oko četvrtina od ukupno 15 miliona dece uzrasta do 15 godina radno angažovana. U Podсахarskoj Africi, koja je oblast sa najviše dece koja se ne školuje, 10 miliona dece radi. Ovo je čak i netačno jer nisu uključena deca koja rade u kući.

Uspostavljanje tačne veze između obrazovanja i rada dece je teško. Uzajamno dejstvo ne može da bude tretirano kao uzrok: deca mogu dobro da rade u mnogim zemljama jer su isključena iz obrazovnog sistema. Jasno je da rad dece pogoršava rizik opstanka u školi. U Indiji, procenat dece koja rade i ne pohađaju škole je dvaput viši od dece koji ne rade. Za Pakistan i Bangladeš, deca radnici imaju više od četiri puta manje šanse da se školuju. U Zambiji, gde je procenjeno 1,3 miliona dece od 5 – 14 godina uključene u rad, deca koja rade do osme godine mogu da očekuju da će provesti jednu godinu manje u školi; a u petnaestoj godini postoji 17% manje dece koja se školuju.

Vremensko trajanje zaposlenosti ima kritičan uticaj na obrazovanje. Kroz serije detaljnih nacionalnih istraživanja, UCW je dokumentovao obrnutu srazmernu vezu između sati rada i pohađanja škole. Dok prvih 20 časova rada nedeljno ima ograničen uticaj na pohađanje škole, nakon toga je prelomna tačka. Deca koja rade 38 časova imaju 40% više šanse da se ne školuju od onih koji rade dodatnih 0 – 5 časova.

Siromaštvo, rad dece i lišavanje obrazovanja proizvode novi štetni krug. Ne znači da će deca iz bogatijih porodica sa obrazovnijim roditeljima biti manje angažovana kao radna snaga, ali oni imaju više šanse da ako i rade ostanu u obrazovnom procesu. U Nigeriji, deca radnici čija majka nema

škole imaju 10 puta više šanse da se ne školuju od dece čija majka ima srednju školu. U Indiji, deca radnici iz 20% najsiromašnijih domaćinstava imaju 4 puta više šanse da se ne školuju od dece iz 20% najbogatijih porodica, a taj broj je čak 15 puta više šanse u Gani.

Dostupnost škola je jedan element u širokom spektru ograničavajućih elemenata. Postoji evidencija da rad dece ima negativan uticaj na ishode učenja dece koja se školuju. Istraživanja u Pakistanu i Nikaragvi pokazala su da dodatnih pet sati dnevnog rada dece koja se školuju ima ne tako mali uticaj na njihove ocene i ishode učenja. Podaci iz 11 zemalja Latinske Amerike pokazuju da su rezultati testa dece koja rade oko 16% lošiji iz jezika i pismenosti u trećem i četvrtom razredu. Slični su rezultati i za matematiku.

Koji su mehanizmi da se smanji rad dece i lošiji rezultati? Odgovor na to pitanje razlikuje se od zemlje do zemlje. Za mlade devojke, briga o braći i sestrama predstavlja glavnu prepreku za obrazovanje. U većini zemalja kroz Južnu Aziju i Podсахarsku Aziju, devojke tradicionalno više čuvaju braću i sestre od momaka. Postoji podatak da 15 miliona, uglavnom ženske dece koje je uključeno u kućne poslove imaju posebno nizak nivo obrazovanja. U Bangladešu, prema istraživanju iz 2006. godine, samo 11% onih koji rade na kućnim poslovima pohađa škole.

Druga prepreka za obrazovanje je dugačko radno vreme dece koja rade na opasnim poslovima. Čak 40% dece koja radi na plantažama kakaa u Obali Slonovače uopšte nije išlo u školu 2010. Ne postoje pouzdane procene o broju dece koja rade u rudnicima i ne idu u školu. Ali jedno istraživanje je obuhvatilo decu u Maliju koja radi u rudnicima zlata i kažu da je to čak 50 %.

Neki od najgorih efekata dečijeg rada uopšte nisu obuhvaćeni nikakvim istraživanjima. Milioni dece su primorani da rade na poslovima koji su rezultat više sile – suše, poplava, rastućih cena hrane ili epidemija, kao i u slučaju kad se domaćinstva suočavaju sa smanjenim prihodima ili njegovim gubitkom. U nekim slučajevima, rad dece prekida obrazovanje u osnovi. Na primer, u Keniji dečaci uzrasta osnovnih škola i adolescenti su primorani da setaju mnogo kilometara tokom suše, vodeći stada na ispašu.

Posledice rada dece na njihova životna opredeljenja je teško izmeriti. Nema cene koja se može platiti za gubitak detinjstva ili za psihičku i emocionalnu štetu koju su deca zarobljena na opasnim poslovima doživela. Ono što je najpribližnije moguće izmeriti je uticaj na buduće prihode. Istraživanja iz Latinske Amerike govore da deca koja počnu da rade pre svoje 12. godine anticipiraju zaradu od nekih 20 % manje kao odrasli radnici od onih koji su kasnije počeli da rade. Postoji dokaz da je rad dece ograničavajući faktor za njihove šanse u životu i da, dugoročno gledano, rad dece utiče na ranjivost i širenje siromaštva kroz generacije.

Rešavanje problema dečijeg rada

Ne postoji rešenje srebrnog metka da reši ovaj problem. Svaka zemlja se susreće sa različitim izazovima i u svakoj zemlji postoje drugačiji oblici rada dece. Okolnosti sa kojima se suočavaju deca na neplaćenim poslovima na porodičnim farmama su veoma različite od onih sa kojima se suočavaju deca u opasnoj industrijskoj proizvodnji, vezanim poslovima ili devojke koje rade kao poslužiteljke u domaćinstvu. Odgovori politike moraju biti prilagođeni ovim okolnostima.

Početak napretka za iskorenjivanje rada dece je na političkim liderima. Premalo vlada je potpisalo pismo i međunarodne konvencije koje obezbeđuju ljudska prava. Međunarodna zajednica dopustila je da problem rada dece izbledi sa međunarodnih tema. Uz neke izuzetke, organizacije civilnog društva su pomerile fokus sa ovog problema.

Međunarodna ljudska prava su obezbedila početnu tačku za konkretizaciju eliminisanja rada dece. Iako postoje neke pukotine, većina vlada su potpisale konvenciju MOR i slične sporazume navodeći koji su to oblici rada dece koji su opasni za decu ili koji ometaju njihovo školovanje. Principi tih ugovora su prihvaćeni na dobrovoljnoj osnovi od strane multinacionalnih kompanija. Ipak, pokrivenost ostaje delimična i sprovođenje je uskladenost su slabi.

Deo problema je zakonodavstvo. Glavne konvencije MOR o radu dece su sada među najviše ratifikovanim. Čak i sada, jedna petina svetskog stanovništva živi u zemljama koje nisu ratifikovale Konvenciju 182 o najgorim oblicima rada dece, a trećina u zemljama koje nisu ratifikovale Konvenciju 138 o minimalnim godinama.

Ratifikacija nije jedini problem. Mnoge zemlje su stvorile problem ustanovljavajući uzrast za obavezno obrazovanje koji nije dosledan sa minimumom godina za zaposlenje. Zaključak je da je istovremeno nelegalno da deca ne idu u škole i da je legalno da rade. Slično, mnoge zemlje nisu uspele da predvide „opasne industrije“ ili da dozvole deci

da rade u tim industrijama. Rešavanje svih ovih problema je evidentno loše koordinisano među mnogim zemljama i njihovim ministarstvima rada, obrazovanja, društvene zaštite i zaštite dece. Uspesne akcije protiv poslodavaca su retke, bilo je samo 4000 u Indiji u proteklih 25 godina i kazne su toliko male da nemaju gotovo nikakvog uticaja.

Samo je jedna zemlja koja je razvila integrisanu strukturu za borbu protiv rada dece je Brazil. Nacionalni savet za eliminisanje rada dece je obezbedio jak institucionalni fokus za implementaciju nacionalne strategije koja simultano jača zakonske kodekse, monitoring i pojačava kapacitete, primenjujući kaznene mere protiv kompanija koje su odgovorne za zapošljavanje dece i obezbeđujući transfer novca u siromašna domaćinstva sa uslovom da budu usmerena na školovanje dece. Snaga brazilskog pristupa je u tome što kombinuje regulaciju, izvršenje i mere protiv siromaštva kao integrisane. Indija je prihvatila još trože i bolje koordinisani set mera protiv rada dece. Sada ostaje pitanje na kojim nivoima političke odgovornosti će biti sproveden novi kod – u kom stepenu će nove zakonske mere biti vezane za povećavanje obrazovnih mogućnosti ometenih grupa.

Obrazovanje bi moglo da bude snažan mehanizam u borbi protiv rada dece

Nacionalni planovi za ubrzanje napretka usmereni su ka ciljevima u obrazovanju 2015. Rad dece je jedan od najvećih barijera sa kojima se susreće međunarodni cilj o univerzalnom osnovnom obrazovanju. Uklanjanjem te barijere otvorile bi se šanse u obrazovanju ne samo za 15 miliona dece koja su trenutno van škola i rade, već za nebrojene milione koji se bore da kombinuju školovanje i zaposlenje. Kao deo šire strategije da se dostigne cilj do 2015 o univerzalnom osnovnom obrazovanju, svaka zemlja u razvoju bi trebalo da bude pozvana da sačini plan za privlačenje dece koja su jednostavno zaboravljena. Deca radnici, naročito oni na opasnim radnim mestima i na najgorim oblicima rada dece treba da se suoče sa tim planovima sa jasnim fokusom na politikama i regulatornim okvirima i na finansijskim zahtevima kako bi se borili protiv rada dece na različitim sektorima. Plan, takođe, uključuje širenje mogućnosti za neformalno obrazovanje, kao i drugu šansu za adolescente i tinejdžere koji su propustili svoje obrazovanje. Sada, ministri obrazovanja igraju perifernu ulogu u vođenju politike i implementaciji, podrivajući širu efikasnost nacionalnih strategija.

Deci je mesto u školi:
Sprećimo dečiji rad!

Uklanjanje obrazovnih barijera

Mnoga deca su prisiljena da napuste školu i da se zaposle zbog neuspelog obrazovanja. Kada su direktni i indirektni troškovi školovanja ograničeni zahtevom za obrazovanjem, postoji opasnost da deca budu uvučena na tržište rada. Kada su učionice predaleko od domova, udaljenost od škole može da umanjí želju roditelja da šalju svoju decu, naročito devojčice, u školu. I kada je kvalitet obrazovanja nizak, roditelji mogu da vide malo vrednosti u tome što njihova deca uče, čime se otvara prostor da budu premeštena na tržište rada.

Obezbeđivanje transfera novca i stipendija

Roditelji ne šalju decu da rade zbog toga da bi oni sami komotnije živeli. U najvećem broju slučajeva, deca su zaposlena zbog siromaštva, ranjivosti i nesposobnosti njihovih domaćinstava da izdrže spoljne šokove. Programi društvene zaštite mogu jako da ublaže efekte koji decu vode od škole na tržište rada. U Brazilu, porodica Bolsa koja obezbeđuje transfer novca za 820.000 dece od 7 – 14 godina, procenjeno je da je uključenost u škole povećana za 4 % na nacionalnom, ali 9 % i 12 % u ruralnim područjima i na severo-istoku zemlje koji su ujedno i najsiromašniji delovi zemlje. Postoji sve više dokaza da je uslovljeni i neuslovljeni transfer novca porastao sa 0,5 % do 2 % GDP i kao takav ima ključnu ulogu u podržavanju transferisanju dece sa tržišta rada u škole. Isto je i sa programima stipendiranja ranjivih grupa, kao što je viđeno uspešnim inicijativama u Bangladešu i Kambodži.

Pomoć u ranom detinjstvu

Obezbeđivanje da deca imaju adekvatnu ishranu, kao i podršku u svojim domovima i šansu za razvoj svojih kognitivnih sposobnosti i osnovno ulaganje u obrazovanje. Briga u najranijem detinjstvu i razvoj veština mogu, isto tako, igrati ključnu ulogu u borbi sa radom dece, smanjujući brigu o braći i sestrama, naročito za devojke. Proizilazi da pomoć u ranom detinjstvu može biti sastavni deo bilo koje strategije za olakšavanje prelaska iz radnog odnosa u obrazovanje.

Akcija multinacionalnih kompanija

Dok su osnovni pokretači rada dece dominantno lokalni, neki likovi su umešani i na globalnom nivou. Multinacionalne kompanije koje dominiraju svetskom trgovinom kakaom povezuju farme koje zapošljavaju decu u Zapadnoj Africi do potrošača u Evropi i Severnoj Americi. Na dobrovoljnoj bazi, kompanije koje proizvode kakao

i čokoladu iz SAD su obezbedile veće obrazovne šanse kroz sve regione u kojima se gaji kakao –pa u Obali Slonovače i Gani do kraja 2010. godine dostigli su samo 4 % i značajnih 30 %. Novo zakonodavstvo SAD pod Dodd-Frankovim zakonom još pojačava izveštavanje o radu dece u lancima snabdevanja, naročito u aktivnostima u zemljama zahvaćenim ratnim razaranjima. Konačno, vlade treba da iskorače i zahtevaju od kompanija da igraju još konstruktivniju ulogu u duhu konvencija MOR.

Ovo su samo neke od specifičnih mera koje su zahtevane

Sada je bitno da se sazna da je rad dece problem koji se ne može rešiti samo prikazivanjem podataka, već identifikacijom dobrih politika i potpisivanjem deklaracija. U 19. veku i u prvoj polovini 20. društveni reformatori u Evropi i SAD su uspeali da se izbere sa radom dece mobilisajući široke narodne mase i izgrađujući političke koalicije za promene. Ovi vitalni pokreti danas nedostaju.

Postoji nada. Kroz razvoj civilnog društva moguće je pomoći i poraditi na pravima deteta. U Indiji, pokret Spasimo detinjstvo je oslobodio hiljade dece iz umreženih poslova i kampanjama obezbedio zakonski okvir koji će ove probleme iz prošlosti i adresirati. Svetski marš protiv rada dece, međunarodni pokret NVO je uradio više da se naznači rad dece kao problem. Danas činjenice ostaju da je rad dece postepeno izbledeo sa dnevnog reda ovakvih kampanja.

Isto važi i za mnoge međunarodne agencije. MORov program o Eliminisanju rada dece je sastavio impresivan portfolio identifikujući najbolju praksu, ali i projekte vezane za one probleme koji nisu dovoljno finansirani. UNICEF nastavlja da sprovedi međunarodno vođstvo kroz projekte. Ipak ni ovde resursi nisu dovoljni. To je razlog zašto naglašavamo potrebu za konkretnijim planom koji će sprovesti akcije nacionalnih vlada, agencija UN, poslovnog društva i NVO.

Vlade i međunarodne agencije bi trebalo hitno da traže rupe u političkom vakuumu koji okružuje rad dece. Svet ne treba još samita na najvišem nivou sa praznim obećanjima. Ali zajednički samit G8 o G20 je informisao i najboljim praksama, poput Brazila. Slično, agencije Obrazovanja za sve (EFA) i MOR mogu da obezbede strategije orijentisane na akciju za jačanje uloge obrazovanja kao ključne snage za borbu protiv rada dece.

**SVAKO JE SLEP DOK NE PROGLEDA
I NIKO NE MOŽE BITI SLOBODAN DOK POSTOJI ROPSTVO**
(Song: 'Til Everyone Can See - Mike Einziger & Ann Marie Simpson
(ft. Pharrell, Hans Zimmer, Travis Barker))

*Širom sveta ima 168 miliona dece u dečijem radu.
85 miliona od njih rade opasne poslove.*

*Ljudi unutra, ljudi spolja, grade zid. Čine ga dužim, čine ga jačim, čine ga višim.
Ali neki ljudi s unutrašnje strane, ljudi sa spoljašnje strane pevaju novu pesmu.
Menjaju ga iznutra, menjaju ga spolja, ruše zid.*

*Svako je slep sve dok ne progleda i niko ne može biti slobodan sve dok postoji ropstvo.
Koristi svoju glavu i srce, vreme je da uradimo svoj deo, dajmo deci iz celog sveta novi početak.
Deca unutra, deca spolja, vode našu bitku. Pateći iznutra, pateći spolja, zasluđu više.*

*Ali neki ljudi s unutrašnje strane, ljudi sa spoljašnje strane pevaju novu pesmu.
Otvorite oči, slušajte plač, vreme je da se ispravi ono što je pogrešno.
Svako je slep sve dok ne progleda i niko ne može biti slobodan sve dok postoji ropstvo.*

*Koristi svoju glavu i srce, vreme je da uradimo svoj deo, dajmo deci iz celog sveta novi početak.
Deca moraju da pevaju i moraju da se igraju, ali neka su prinuđena da odrade svoje dane.
Deca moraju da rastu i svako bi trebao da brine, dat im je teret s kojim ne mogu da se nose.*

*Ljudi unutra, ljudi spolja, pevaju sa mnom,
kada ne postoji iznutra, kada ne postoji spolja, svi su slobodni.
Svi sa unutrašnje strane, svi sa spoljašnje strane, pevaju sa mnom,
kada ne postoji iznutra, kada ne postoji spolja, svi su slobodni.*

*Svako je slep sve dok ne progleda i niko ne može biti slobodan sve dok postoji ropstvo.
Koristi svoju glavu i srce, vreme je da uradimo svoj deo, dajmo deci iz celog sveta novi početak.
Dajmo deci iz celog sveta novi početak.
Dajmo deci iz celog sveta novi početak.
<https://www.youtube.com/watch?v=qHNgfStLwNc>*

♪ Children on the inside, children
on the outside, fighting our war ♪

MALE I VELIKE ŠKOLE

Piše: *Spomena Milačić**

Standard znači da je državna škola koja jednom detetu u jednoj školi obezbeđuje jednu uslugu – u obavezi da isto to obezbedi svakom detetu, na teritoriji cele države Svi mi, a naročito deca zemalja van „zapadnog štita“, najiskrenije još uvek želimo da verujemo u ozbiljnost vlada i država koje su zadužene za implementaciju Konvencije o pravima deteta. Pokatkad, doduše, mislimo da se treba priseliti i proročkih reči Eleonore Ruzvelt, kontroverzne borkinje za ljudska prava. Ljudska prava, kako ona reče, neće zavistiti toliko od onih koji ih pišu koliko od onih koji ih sprovede.

Ministar prosvete Srbije doneo je još u aprilu Pravilnik o kriterijumima i standardima za finansiranje ustanove koja obavlja delatnost srednjeg obrazovanja i vaspitanja. Pravilnik se sastoji iz: Merila u pogledu utvrđivanja broja zaposlenih, Merila u pogledu materijalnih troškova u školi, Merila u pogledu ostalih troškova i amortizacije. Sve na jednom obračunskom listu: koliko naša škola troši struje, koliko ogreva, koliko može da ima direktora a koliko pedagoga...

Pravilnik, naravno, nastoji da smanji broj radnih mesta u prosveti, što nikoga naročito ne iznenađuje, jer MMF zvanično u tom pogledu daje sugestije. Nećemo govoriti o tome treba li nam MMF. Ali, dobro, prihvatamo da je štednja neminovna. Šta je, međutim, ono što nikako nije prihvatljivo?

Pomenuti Pravilnik, osim što se bavi time koliko drva i vode školska deca treba da troše, bavi se i time koliko direktora, pomoćnika direktora, bibliotekara, pedagoga i psihologa treba da imaju škole u Srbiji. Tako, „srednja škola sa 24 odeljenja ima jednog izvršioca na poslovima stručnog saradnika (pedagoga ili psihologa)“. Potom, „škola sa manje od 24 odeljenja ima po 0,0417 izvršilaca manje po odeljenju, ali ne manje od 0,5 izvršilaca na poslovima stručnog saradnika (pedagoga i

psihologa)“. I, čini se da je to u redu.

Pokušajmo da pročitamo sledeći pretpostavljeni Pravilnik: „Škola sa 24 odeljenja ima jednog izvršioca na poslovima verske nastave, škole sa preko 24 odeljenja imaju pravo na po jednog izvršioca poslova i verske i građanske nastave, a škole sa manje od 24 odeljenja imaju pravo na 0,5 verskih učitelja za sve učenike“. Šta ovo znači?

Svakako to da su prekršena prava učenika koji bi da uče građansko! Kakve veze ima kolika je škola, svako dete u državi ima pravo da bira hoće li da uči versko ili građansko... i svakom detetu, u kojoj god školi, treba da bude dostupan školski psiholog.

Logika Konvencije nije logika MMF-a. Ako bi o tome danas pitali Eleonoru Ruzvelt, svakako bi vam rekla da su ove dve logike suprotne. Ako država jednom detetu u jednoj školi obezbeđuje pravo na psihološku podršku – u obavezi je da taj standard obezbedi svoj deci. Rad pedagoga i psihologa ne mogu se na-

domeštati, kao ni učenje srpskog i engleskog jezika. Ako sva deca u državi imaju pravo da od petog razreda uče dva jezika, onda se to odnosi i na decu iz Babušnice i iz Koteža – i na decu čije škole imaju manje od 24 odeljenja.

Standard obrazovanja i vaspitanja, kao i standard usluge koju škole pružaju deci, mora biti isti – bez obzira na broj odeljenja, strukturu učenika, njihovo poreklo ili bilo koje drugo svojstvo deteta. Ukoliko dete iz škole koja ima manje od 24 odeljenja ima potrebu za psihologom – ona mu mora biti pružena kao i njegovom vršnjaku iz velike škole, koja „ima pravo“ na psihologa.

Logika bankara i logika boraca za ljudska prava, ako malo bolje pogledamo, isključuju se.

*Klinički psiholog, član Inicijative

MATURA

Piše: *Ivana Mičević**

Mala matura ove godine nije bila udarna vest u dnevnicima i glavna tema na naslovnim stranama dnevnih novina. Lošije vesti potisnule su je sa prvog mesta među servisne informacije.

Testova nije bilo ni u brushalterima, niti u đačkim torbama. Nisu se određivale tarife, niti su se kombinacije iz matematike i srpskog jezika prodavale u školskom dvorištu. A prosvetari kažu da je i prepisivanja bilo manje nego ikad. Vest je zapravo da matura ove godine nije vest!

pokazalo besprekorno znanje. E, to treba da bude

Ministarstvo prosvete nije palo na testu. Namerili su da završni ispit predstave kao običnu proveru znanja, bez spektakla, i čini se da su uspeali. Upadljivo je bilo i da se ministar Srđan Verbić nije pojavio ni u jednoj školi na polaganju.

Matura je postala dosadna. Svi su zadovoljni rezultatima. Nameće se pitanje: kako su i u školama koje su štrajkovala deca tako dobro rešila zadatke? Možda je test bio prilično lak, ali o tome će da sude stručnjaci.

Većina učenika uradila je dobro, ali ih je iznenađujuće malo na testu

tema ove male mature.

Kako je moguće da se i ove godine na prste broje osmaci s maksimalnim brojem bodova, a polovina generacije je odlična, svaki sedmi čak vukovac? Deca, roditelji, a ponajviše nastavnici i prosvetne vlasti, treba da se zapitaju ko je kriv što se na grafikonu đačkih uspeha toliko udaljavaju pokazatelji zaključnih ocena i bodova na maturi?

Iza ove nelogičnosti kriju se sve manjkavosti prosvetnog sistema - učenje napamet, preopterećenost gradivom, odsustvo kriterijuma u ocenjivanju, loši uslovi u kojima rade nastavnici...

Zato prosvetne vlasti ne smeju da se uljuljkaju na lovorikama uspešne mature.

*Komentar, Večernje novosti

FIZIČKO VASPITANJE NA FAKULTETIMA BILO BI PROMAŠAJ

Piše: *Dr Ivan Zdanski**

U „Politici“ je 17. marta 2015, u rubrici Društvo, objavljen tekst pod naslovom „Kako vratiti fizičko na fakultete“. Trud autora rada, studenata FPN zaslužuje pažnju, međutim, sama ideja nije dovoljna. Tako značajne mere podrazumevaju rešenja koja se temelje na svestranoj sveobuhvatnoj analizi.

Redovna nastava fizičkog vaspitanja za sve studente prve godine studija nije novina, u period 1963-1998. bila je sprovedena u Beogradu. Iskustvo iz tog perioda trebalo je da bude analizirano i da bude polazna osnova za istraživanje koje je sprovedeno u januaru 2015. godine. Publikovanom predlogu nedostaju odgovori na više pitanja. Prvo, pitanje izvodljivosti. Najveći broj, kako državnih, tako i privatnih visokoškolskih institucija je u Beogradu, a prema našem saznanju u ovim institucijama ima samo četiri, pet sala za vežbanje. Studentski grad u Novom Beogradu, gde je najveća koncentracija studenata, nema salu, bazen, ili makar balon halu za vežbanje i sportske aktivnosti. U svetu u studentskim kampusima postoje skoro idealni uslovi za sve sportove. Kao primer može da posluži Džon Spot džunioriskul u Montrealu, gde pored tri sale za vežbanje, opremljene odgovarajućim spravama, postoji i 50-metarski zatvoreni i otvoreni bazen, sala za borilačke sportove, za veslanje, bazen za jakarenje, biciklistička staža i drugo. Student u toku jednog semestra mora da dobije 20 poena (overa) da je bio na vežbanju. Student sam bira vreme vežbanja, prema svom rasporedu predavanja i vežbi. S obzirom na lokaciju grada i blizinu terena, poeni se dobijaju i za vikend skijanje. Taj sistem je primenjen na svim univerzitetima u Kanadi, a nešto modifikovan nalazimo na Univerzitetu u Segedinu i Diseldorfu, i na drugim univerzitetima.

Drugo, visokoškolske institucije su u 23 grada u Srbiji, a ima ih više od 220. Korišćenje školskih sala je diskutabilno, prema podacima samo 60 odsto škola

ima salu za vežbanje odgovarajućih dimenzija, a i one su, s obzirom da najveći broj škola radi u dve smene, stalno zauzete, kako za školske tako i za mesne sportske ekipe. Gde vežbati, i ko snosi troškove korišćenja sala.

Treće, posle 12 godina (osam razreda osnovne i četiri srednje škole) studenti uglavnom znaju dovoljno o svim sportovima i mogu sami da vežbaju. Uvođenje „nastave“ je promašaj. Neosporno je da studentima nedostaje određena fizička – telesna aktivnost, ali ona može da se stiče i učešćem u kulturno-umetničkim društvima, u folkloru, sa planinarima, goranima, mladim istraživačima i drugim organizacijama, čak i individualno, vožnjom bicikla ili članstvom u nekoj sportskoj organizaciji. Prikupljanje podataka od 403 studenta Beogradskog univerziteta, univerziteta „Singidunum“ i „Megatrend“, nije dovoljno ni za pilot istraživanje. Kao uzorak morali su da budu anketirani i studenti medicinskih, biotehničkih, tehničkih, prirodnih, biomedicinskih fakulteta, kao i studenti Univerziteta umetnosti. Danas, po novom sistemu studiranja, studenti imaju značajne obaveze, vežbe, kolokvijume i ispite. Sve su to faktori koji se moraju imati u vidu prilikom pripremanja studije. Ne stanuju svi studenti u studentskim domovima, ili na užem području Beograda, brojni su studenti koji putuju i koji znatan deo vremena provode u dolasku i povratku do fakulteta.

Konačno i osnovno, navike o sistematskom vežbanju, o brizi za fizičke i funkcionalne sposobnosti organizma stiču se još na predškolskom i mladom školskom uzrastu.

Finansiranje ove aktivnosti veliki je izdatak, posebno za samofinansirajuće studente i predstavlja neku vrstu pritiska. To neće doprineti stvaranju navika za sistematskim vežbanjem, kao delom opšte kulture mladih.

*republički savetnik u penziji, Beograd

СРБИЈИ НЕДОСТАЈЕ НАЦИОНАЛНИ ОКВИР КВАЛИФИКАЦИЈА

Раскорак између образовања и тржишта
рада

У Србији не постоји Национални оквир квалификација (НОК) због чега постоји велики раскорак између онога што тренутно нуде школе и онога што је потребно тржишту рада. На скупу „Национални оквир квалификација у Србији - успостављање комуникације између образовања и тржишта рада“ у београдском хотелу Хајат истакнуто је да је непостојање НОК-а; озбиљан проблем и када је реч о „одливу мозга“ и када је реч о процесу евроинтеграција, јер је немогуће укључити се у међународну поделу рада и обезбедити трансфер знања.

„Морамо наћи начин да се направи разлика између тога шта знамо, шта умемо да урадимо, шта стварно радимо и шта нам од тога признају надлежне институције и у чему од тих ствари јесмо препознати“, рекао је министар просвете Срђан Вербић и објаснио да НОК мора да одговори на више питања. Између осталог и на то одакле „толико људи у сивој зони, како је могуће да немамо начина да се њихове квалификације препознају и да се то преведе у редовне токове“. Вербић је на скупу рекао да не постоји добра сарадња свих заинтересованих страна и указао да би НОК „требао да буде последица добре сарадње у којој свако уради свој део посла“.

Вербић је рекао да кроз регистар квалификација мора да се каже ко је за шта одговоран, односно ко је тај ко препознаје или акредитује нове програме и нове квалификације. „НОК мора да нам каже како ће признавати образовање које није формално, односно шта се дешава када се неко преквалификује, шта је са онима који уче кроз рад...То ће много помоћи и послодавцима и онима који се запошљавају“, навео је он. Вербић је казао да треба направити регистар квалификација са 150 до 200 квалификација у којем ће јасно писати шта „ко зна и уме да уради“. Министар просвете је рекао да је први неопходан корак оснивање Секторских већа која би требало да дају описе квалификација, као и да се на томе озбиљно ради.

Шеф Делегације ЕУ у Београду Мајкл Девенпорт рекао да је за решавање проблема високе стопе незапослености у Србији неопходна сарадња сектора образовања и тржишта рада, додајући да је ЕУ до сада уложила око 100 милиона евра у образовање и запошљавање у Србији кроз набавке, техничку помоћ и инфраструктуру. Он је оценио да Национални оквир квалификација представља начин да се одреде и попишу знања и вештине, потребни за одређено занимање, као и да обезбеди базу за повезивање занимања из различитих сектора. Он је навео да је специфичност НОК, што се од почетка развија у два оквира, оквир за високо образовање и други за доуниверзитетско образовање. Девенпорт је рекао да очекује да дође до спајања и усаглашавања та два оквира кроз текуће пројекте. Девенпорт је указао да је НОК један од кључних фактора који ће утицати на опредељивање потенцијалних инвеститора о томе где да уложе свој новац.

Пројекат о подршци даљем раду на развијању НОК у Србији спроводи Фонд за политичку изузетност у партнерству са Министарством просвете, Привредном комором Србије, Националним саветом за високо образовање и Саветом за средње стручно и образовање одраслих.

УСКОРО И МАСТЕРИ СА ВИСОКИХ ШКОЛА

(Има ли) разлика између академских и
струковних мастера?

Зелено светло за школовање будућих струковних мастера Националног савета за високо образовање (НСВО) изазвало је негодовање академске заједнице и просветних власти и Министарства просвете које тврди да је ова одлука донета преурањено јер ће урушити квалитет образовања, али је зато поздрављено на високим школама које сада само чекају одобрење Комисије за акредитацију (КАПК). То би могло да се догоди већ од јесени. Члан НСВО др Дамњан Радосављевић, иначе професор Високе пословно-техничке школе струковних студија из Ужица тврди да је све по закону: мастер струковне студије су уведене на иницијативу Конференције академија струковних студија (КАС), а Закон о високом образовању је у тој области измењен још у септембру прошле године. „Није тачно да нас подржавају само чланови КАПК јер је њих троје у НСВО. За ту одлуку су гласала и наша два представника, то је петоро и плус седам представника факултета“, објашњава др Радосављевић. Он се не слаже ни са тезом да ће давање одрешених руку високим школама да образују струковне мастера, урушити квалитет високог образовања, јер су стандарди које школе морају да испуне – високо постављени.

Један од тих критеријума јесте и да сви наставници који учествују у реализацији струковног мастер програма морају да имају академско звање доктора наука (осим у пољу уметности), што није био случај код основних и специјалистичких струковних студија. Висок квалитет постићи ће се и ограничавањем броја студената, па је тако за школе у пољу техничко-технолошких наука предвиђено да величина групе за предавање буде до 32 студента, за вежбе до 16, а за групе за лабораторијске вежбе –до осам студената. „Струковне школе не могу акредитовати много мастер студијских програма, јер је тешко задовољити стандарде за акредитацију који су по угледу из Немачке. Ако сматрате да је алармантно стање, онда треба зауставити даље акредитовање студијских програма и установа, док се наведени проблеми не реше. Но, не треба то чинити. Уз усвојене стандарде за мастер струковне студије, потребно је и упоредо радити на решавању проблема. А овај НСВО има снаге да те проблеме реши у најкраћем року“, тврди овај професор. Он истиче да је израда стандарда за акредитацију мастер струковних студија од стране КАПК била потпуно транспарентна (супротно од онога што тврди Министарство) и да су сви представници факултета могли да дају пуни допринос.

Према документима које смо могли видети, предложено је да знања која ће студенти стицати на овим студијама буду, примера ради, „струковни мастер математичар“ или „струковни мастер инжењер електротехнике“... Предвиђено је да мастер струковне студије уписују они који су у претходном школовању освојили 180 ЕСПБ бодова, а овај мастер ће вредети још најмање 120 ЕСПБ бодова. „Битна разлика између мастер академских и мастер струковних студија јесте у примењеном знању које студенти треба да стекну током школовања. Саставни део студија је стручна пракса у трајању од најмање 180 часова, односно 90 часова по години, која се реализује у привредним организацијама или јавним институцијама. Такође, више је праксе него на основним струковним студијама“, објашњава др Радосављевић.

Завршни рад на мастер струковним студијама је пројекат који се ради у привредној или јавној институцији са којом високошколска установа има уговор, наставља, а од кандидата се захтева да реши конкретан проблем (технички, маркетиншки, организациони...). То решење мора да прихвати (или чак плати) предузеће или институција на коју се односи. Када је реч о истраживачком раду, циљ је да се високошколске установе што више повежу са привредом. Та истраживања не морају да буду високонаучна већ примењена, решавају се проблеми у привреди и слично...

„РАЗВИОНИЦА“: ЗАВРШЕН ТРОГОДИШЊИ ПРОГРАМ

У Министарству просвете, науке и технолошког развоја 2. јула је представљен завршни извештај пројекта „Подршка развоју људског капитала и истраживања – Опште образовање и развој људског капитала“ што је, уједно, званични завршетак трогодишњег образовног програма намењеног огледној примени савременог приступа учењу за основно и опште образовање. Општи циљ трогодишњег Пројекта је оснаживање „троугла знања“: образовање-истраживање-иновације, доприносећи на тај начин бољем укупном нивоу знања, вештина и компетенција у друштву, а чије огледне активности обухватају 10% основних и средњих школа и око 15% наставника широм земље.

Обуке је прошло око 13.000 наставника. Петодневне обуке организоване су за 2.600 наставника из школа вежбаоница; 7.109 наставника

прошло је онлајн обуку што је, до сада, највећа онлајн у региону. Такође, обучено је 600 наставника из осталих школа, 118 просветних саветника, представника партнерских институција у пројекту. Резултат овог пројекта је и развој

платформе www.riznica.edu.rs и тим од 130 комплетно обучених тренера за учење тзв. медијске писмености, који остају као трајан ресурс који омогућава сталну стручну подршку огледним и другим школама.

Овај пројекат први је „велики пројекат“ који има за циљ реформу општег образовања у Србији. Активности које се спроведе у оквиру њега доприносе процесу реформе основног и општег средњег образовања преко израде оквира националног курикулума (ОНК), организовање обука наставника (укључујући трансверзалне компетенције), успостављање иновативних вежбаоница за стручно усавршавање наставника, изградњу одрживог односа између истраживања у образовању, образовне политике и праксе. Више информација на: <http://www.ravzionica.edu.rs/>

ZARADE I DALJE U PADU

• Zaposleni kući nosili realno 3,3 odsto manje nego mesec dana ranije, odnosno 2,3 odsto nego godinu dana ranije • Najveće prosečne neto zarade u Kostolcu - 77.959 dinara, najniže u Babušnici - 23.798 • Vojvođanima za 9,4 odsto „tanje koverta“ • Prosvetari gotovo 10 odsto ispod proseka!

Prosečna zarada isplaćena u maju 2015. godine iznosi 60.487 dinara. U odnosu na prosečnu zaradu isplaćenu u aprilu 2015. godine, nominalno je manja za 3,3% i realno je manja za 3,0%. U AP Vojvodini prosečno isplaćena zarada za maj 2015. godine iznosi 57.202 dinara i u odnosu na prosečno isplaćenu zaradu u aprilu 2015. godine nominalno je manja za 8,6%

Prosečna zarada bez poreza i doprinosa isplaćena u maju 2015. godine iznosi 43.964 dinara. U poređenju sa prosečnom zaradom bez poreza i doprinosa isplaćenom u aprilu 2015. godine, nominalno je manja za 3,6% i realno je manja za 3,3%. U AP Vojvodini prosečna neto zarada za isti mesec je ostvarena u iznosu od 41.543 dinara i u odnosu na isplaćenu neto zaradu u aprilu 2015. godine nominalno je manja za 9,4%.

Zaposleni u obrazovanju nosili su kući u maju prosečno 9,83 odsto manje i od republičkog proseka!

Najveće prosečne neto zarade u maju u Srbiji isplaćene su zaposlenima u Kostolcu 77.959 dinara, Lazarevcu 75.010, Lajkovcu 70.225, Novom Beogradu 64.575, Starom Gradu 61.649, Paliluli 61.653 dinara, a najniže zarade imali su stanovnici Babušnice 23.798, Malog Crnića 24.704, Bele Palanke 25.976 dinara.

Najveće prosečne (bruto) neto zarade u maju po delatnostima imali su zaposleni u „Snabdevanju električnom energijom, gasom i parom“ – 112.703 dinara, „Rudarstvu“ – 110.300, „Finansijskim delatnostima i delatnostima osiguranja“ – 107.611 i „Informisanju i komunikacijama“ – 101.934, a najmanje u delatnostima „Usluga smeštaja i ishrane“ – 36.849 dinara, „Ostalim uslužnim delatnostima“ – 46.610 i delatnostima „Umetnost; zabava i rekreacija“ – 49.280 dinara.

Kad se začeprka u detalje ovih 19 statističkih grupa delatnosti uočavamo još veću polarizaciju. Pa su tako zarade u maju u „Proizvodnji koksa i derivata naf-

te“ iznosile su čak 177.371 dinara ili 128.356 neto, „Proizvodnji duvanskih proizvoda“ 163.508 ili 116.977 neto, „Eksploataciji sirove nafte i prirodnog gasa“ 152.423 dinara bruto ili 108.353 dinara neto, dok su po platama na dnu bili zaposleni u delatnostima „Pripremanja i posluživanja hrane i pića“ sa 32.521 dinar ili 24.211 neto, „Proizvodnji odevnih predmeta sa 31.651 ili 23.256 neto i delatnostima „Iznajmljivanje i lizing“ sa 29.170 dinara bruto, odnosno 22.120 neto.

Period maj 2015/maj 2014.

Prosečna zarada isplaćena u maju 2015. godine nominalno je manja za 0,8% i realno je manja za 2,3% od prosečne zarade isplaćene u maju 2014. godine.

Prosečna zarada bez poreza i doprinosa isplaćena u maju 2015. godine nominalno je manja za 0,5% i realno je manja za 2,0% u odnosu na prosečnu zaradu bez poreza i doprinosa isplaćenu u maju 2014. godine.

Period januar-maj 2015/januar-maj 2014.

Prosečna zarada isplaćena u periodu januar–maj 2015. godine, u poređenju sa prosečnom zaradom isplaćenom u periodu januar–maj 2014. godine, nominalno je manja za 0,6%, a realno je manja za 1,8%.

Prosečna zarada bez poreza i doprinosa isplaćena u periodu januar–maj 2015. godine, nominalno je manja za 0,4 i realno je manja za 1,6% u odnosu na prosečnu zaradu bez poreza i doprinosa isplaćenu u periodu januar–maj 2014. godine.

OPIS	Bruto zarade						
	XII/2014	I/2015	II/2015	III/2015	IV/2015	V/2015	V/2015 IV/2015
Republika Srbija	68.739	54.208	58.992	59.141	62.532	60.487	96,7
Srbija - sever	77.635	59.390	65.199	66.483	70.614	67.069	95,0
Beogradski region	86.075	66.392	71.494	74.571	77.920	76.127	97,7
Region Vojvodine	68.280	51.619	58.218	57.568	62.610	57.202	91,4
Srbija - jug	56.844	47.230	50.647	49.267	51.577	51.590	100,0
Region Šumadije i Zapadne Srbije	56.952	45.825	49.826	49.066	50.650	51.073	100,8
Region Južne i Istočne Srbije	56.711	48.939	51.647	49.505	52.691	52.198	99,1
Region Kosova i Metohije	–	–	–	–	–	–	–
	Neto zarade						
Republika Srbija	49.970	39.285	42.749	43.121	45.605	43.964	96,4
Srbija - sever	56.472	43.058	47.291	48.567	51.716	48.828	94,4
Beogradski region	62.817	48.207	51.893	54.547	57.064	55.516	97,3
Region Vojvodine	49.438	37.344	42.186	41.975	45.857	41.543	90,6
Srbija - jug	41.277	34.204	36.644	35.797	37.323	37.391	100,2
Region Šumadije i Zapadne Srbije	41.493	33.313	36.152	35.713	36.738	37.122	101,0
Region Južne i Istočne Srbije	41.010	35.289	37.243	35.897	38.026	37.708	99,2
Region Kosova i Metohije	–	–	–	–	–	–	–

Prosečne zarade po zaposlenom u Republici Srbiji, po delatnostima	Zarade		Zarade bez poreza i doprinosa	
	V 2015	I-V 2015	V 2015	I-V 2015
Ukupno	60487	59098	43964	42966
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	51696	50651	37339	36636
Rudarstvo	110300	98093	78415	70126
Prerađivačka industrija	54325	54416	39654	39726
Snabdevanje električnom energijom, gasom i parom	112703	104069	80169	74080
Snabdevanje vodom i upravljanje otpadnim vodama	54086	53779	39139	38854
Gradevinarstvo	54853	54187	40352	39843
Trgovina na vel i malo i popravka motornih vozila	46669	45760	34421	33797
Saobraćaj i skladištenje	62692	60994	45525	44352
Usluge smeštaja i ishrane	36849	34839	27356	25588
Informisanje i komunikacije	101934	106061	77318	79677
Finansijske delatnosti i delatnost osiguranja	107611	100281	77891	72673
Poslovanje nekretninama	62795	65508	44238	47209
Stručne, naučne, informacione i tehničke delatnosti	89760	93207	66019	69474
Administrativne i pomoćne uslužne delatnosti	50643	46074	36751	33377
Državna uprava i obavezno socijalno osiguranje	64738	65399	46484	46857
Obrazovanje	55064	54666	39643	39358
Zdravstvena i socijalna zaštita	57374	53043	41390	38241
Umetnost; zabava i rekreacija	49280	51459	36299	37361
Ostale uslužne delatnosti	46610	44003	34532	32444

Period	Zarade u prosveti i republički prosek					
	Prosečne zarade			Prosečne zarade bez poreza i doprinosa		
	Ukupno RS	Obrazovanje	Indeks (3:2)	Ukupno RS	Obrazovanje	Indeks (6:5)
1	2	3	4	5	6	7
I 2014	52.438	59.207	112,9	37.966	42.548	112,1
II 2014	60.845	59.861	98,4	44.057	42.930	97,4
III 2014	59.782	59.893	100,2	43.452	42.976	98,8
IV 2014	63.167	59.812	94,7	45.847	43.053	93,9
V 2014	60.966	59.957	98,3	44.184	43.020	97,4
VI 2014	61.992	60.683	97,9	44.883	43.504	96,9
VII 2014	62.380	61.009	97,8	45.216	43.725	96,7
IX 2014	60.803	60.751	99,9	43.975	43.576	99,1
X 2014	61.963	60.363	97,4	44.938	43.223	96,2
XI 2014	60.982	60.139	98,6	44.206	43.145	97,6
XII 2014	68.739	56.853	82,7	49.970	40.899	81,8
I 2015	54.208	54.457	100,46	39.285	39.159	99,68
II 2015	58.992	54.774	92,85	42.749	39.428	92,23
III 2015	59.141	54.837	92,72	43.121	39.533	91,68
IV 2015	62.532	54.199	88,27	45.605	39.025	85,57
V 2015	60.487	55.064	91,03	43.964	39.643	90,17

УТВРЂИВАЊЕ ВИШКА ЗАПОСЛЕНИХ У ШКОЛИ

Питање: Да ли је примена критеријума за утврђивање запосленог за чијим је радом престала потреба у школи увек обавезна?

Одговор: Примена критеријума из члана 34. Посебног колективног уговора за запослене у основним и средњим школама и домовима ученика („Службени гласник РС“, број 21/15) по правилу је обавезна приликом утврђивања запослених за чијим је радом престала потреба у школи. Међутим, постоје три случаја у којима је утврђивање запосленог за чијим је радом престала потреба могуће без позивања на био какве критеријуме.

Први случај настаје укидањем школе или формирањем једне школе од две или више других школа, када сви запослени у том школама могу остати нераспоређени, чиме примена критеријума постаје непотребна.

Други случај јавља се када на радном месту одређене врсте престaje потреба за радом свих извршилаца, односно када се то радно место укида. Тада сви запослени на том радном месту, ако се не могу распоредити на друге послове остају нераспоређени.

Трећи случај у ком се не би примењивали критеријуми настаје када остаје потреба да на одређеном радном месту ради извесан број извршилаца, али је тај број мањи од постојећег броја извршилаца, а број запослених који нису заштићени од стицања статуса нераспоређеног поклапа се са бројем запослених који, због смањења броја извршилаца и немогућности да се распореди на друге послове, треба да остану нераспоређени. На пример, од три запослена на неком радном месту два су заштићена од стицања статуса нераспоређених, док трећи не ужива такву заштиту, а број потребних извршилаца смањен је са три на два. Директор ће решењем утврдити да је остао нераспоређен запослени који не ужива заштиту од стицања таквог својства, без позивања на критеријуме.¹

Из напред наведене законске одредбе, а имајући у виду члан 92. и члан 93. став 1. Закона о државним службеницима, произлази закључак да премештај намештеника унутар истог државног органа може бити трајан или привремен. Трајни премештај је чешћи и редовнији од привременог. До оваквог премештаја долази ако то налажу организација или рационализација послова или други оправдани разлози. Ови разлози треба да буду наведени у решењу о премештају намештеника. Да би намештеник могао бити трајно премештен на друго радно место у државном органу, морају бити кумулативно испуњени следећи услови: 1) да то налаже одређени оправдан разлог (организација или рационализација послова у државном органу и др.) и 2) да намештеник испуњава услове за рад на том радном месту. До привременог премештаја намештеника на друго одговарајуће радно место у истом државном органу може доћи због 1) замене одсутног намештеника или 2) повећаног обима посла у државном органу. Као што се види, овакав премештај намештеника не произлази из потребе организације или рационализације послова у државном органу, нити других редовних потреба овог органа (какав је случај са трајним премештајем), већ је последица одређених посебних околности (одсутност намештеника и повећан обим посла). Привремено премештај траје онолико времена колико траје разлог због којег је до њега дошло, с тим да може трајати најдуже годину дана. Према томе, уколико пре истека наведеног времена престане разлог премештаја, престaje и рад намештеника на радном месту на које је премештен. Ако, пак, такав разлог не престане у овом периоду, са истеком времена од годину дана аутоматски долази до престанка премештаја. Намештеник који је привремено премештен на друго радно место унутар истог државног органа задржава сва права на свом радном месту.

Намештеник може да буде привремено премештен на одговарајуће радно место у други државни орган ако је дошло до повећања обима посла у овом органу. Повећан обим посла треба да буде такав да га не могу обавити запослени у том државном органу, због чега је неопходно ангажовање намештеника из другог државног органа. За време трајања овог премештаја намештеник остварује сва права из радног односа у државном органу из кога је премештен. До

1 Одредба члана 60. став 1. Посебног колективног уговора за запослене у основним и средњим школама и домовима ученика неке запослене штити, између осталог, и од стицања својства запосленог за чијим је радом престала потреба. То су:

- 1) председник синдикалне организације,
  - 2) председник синдикалне подружнице,
  - 3) синдикални повереник,
  - 4) чланови органа синдиката,
  - 5) председник окружног, градског, покрајинског и републичког одбора синдиката.
- Ова заштита траје за време обављања функције и по престанку функције у складу са законом.

привременог премештаја намештеника у други државни орган долази на основу споразума који закључују руководиоци тих органа. Споразум мора имати писмену форму, а сматра се закљученим када га потпишу поменути руководиоци. Закључивање овог споразума врши се без сагласности намештеника, што је сасвим логично, јер би захтевање те сагласности могло онемогућити извршење повећаног обима посла у другом државном органу. После закључивања поменутог споразума руководиоци државног органа из кога се намештеник премешта доноси решење о премештају. Трајање привременог премештаја у други државни орган ограничено је на најдуже шест месеци, с тим што се изузетно може продужити још до шест месеци. После протока времена премештаја намештеник има право да се врати на своје радно место. Са враћањем на рад у матични државни орган намештеник наставља да у овом органу остварује сва права и врши све дужности из радног односа као да привременог премештаја у други државни орган није ни било.

Решење руководиоца државног органа о премештају намештеника замењује, по сили закона, одговарајуће одредбе уговора о раду. Ако намештеник одбије премештај, отказује му се уговор о раду.

Посебно треба истаћи да намештеници, за разлику од државних службеника, у случају промене унутрашњег уређења државних органа или промене уређења система државних органа не стижу статус нераспоређених, а тиме ни право да по том основу примају накнаду плате у одређеном временском периоду предвиђеном законом.

УВЕЋАЊЕ ЗАРАДЕ НА ОСНОВУ МИНУЛОГ РАДА И ПРАВО НА ЈУБИЛАРНУ НАГРАДУ ЗАПОСЛЕНОГ КОЈИ ИМА СТАЖ ОСИГУРАЊА СА УВЕЋАНИМ ТРАЈАЊЕМ

Питање: Да ли запослени који ради на радном месту на којем се стаж осигурања рачуна с увећаним трајањем (бенефицирани стаж) има право на увећану зарату по основу минулог рада и јубиларну награду за укупан стаж осигурања са увећаним трајањем (кумулятивно) или само за календарски период проведени на раду?

Одговор: Стаж осигурања који се рачуна са увећаним трајањем дефинисан је члановима 52 – 59 Закона о пензијском и инвалидском осигурању („Службени гласник РС“, бр. 34/03, 64/06, УС 84/04 – др. закон, 85/05, 101/05, 63/06, УС 5/09, 107/09, 30/10-др. закон, 101/10, 93/12, 62/13, 108/13 и 75/14).

Према члану 108. став 1. тачка 4) Закона о раду („Службени гласник РС“ бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13 и 75/14), запослени остварује право на увећану зарату по основу времена проведеног на раду за сваку пуну годину рада остварену у радном односу код послодавца (минули рад) – најмање 0,4% од основице.

Из наведене одредбе Закона о раду – „за сваку пуну годину рада остварену у радном односу“ произлази закључак да запослени има право на увећану зарату по основу минулог рада само за време проведено на раду у радном односу (календарски) а не за укупан стаж осигурања с увећаним трајањем (кумулятивно). Ово стога што време за које је лице било осигурано по основу продуженог осигурања (стаж осигурања са увећаним трајањем), не представља време проведено на раду, те за то време запослени не може остварити право на увећану зарату по том основу.²

По истој логици, право на јубиларну награду запослени који ради на радном месту на којем се стаж осигурања рачуна с увећаним трајањем оствариће тек када наврши одређени број година на раду – календарски (наравно, ако је, сходно члану 120. Закона о раду општим актом, односно уговором о раду такво право уопште и предвиђено), а не за стаж осигурања израчунатог кумулативно с увећаним трајањем.

Дакле, запослени има право на увећану зарату по основу минулог рада, односно на јубиларну награду само за време проведено на раду у радном односу, а не и за време за које је био осигуран по основу продуженог осигурања (стаж осигурања са увећаним трајањем).

То значи да се стаж осигурања који се рачуна с увећаним трајањем користи првенствено приликом остваривања права из пензијског и инвалидског осигурања, а никако за остваривање права наведених у питању (увећање зараде по основу времена проведеног на раду и јубиларна награда).

2 Идентичан став заузело је Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у Мишљењу бр. 011-00-321/2014-02 од 3. септембра 2014. године.

ROBOT UBIO ČOVEKA: TUŽILAŠTVO PODIŽE OPTUŽNICU

Robot u fabrici automobila "Folksvagen" u Nemačkoj usmrtio je jednog radnika (22) u ponedjeljak 29. juna saopštila je kompanija. Nesrećni mladić je radio na osposobljavanju robota koji slaže i sklapa auto delove. Odjednom, mašina je telo mladića "pomešala" sa delom automobila, zgrabila ga i nabila uz metalnu ploču. Radnik je preminuo par sati kasnije, usled zadobijenih povreda. Kompanija nije objavila ime mladiće, ali je dodala da je robot programiran da obavlja određene funkcije, i da je veoma moguće da je do nesreće došlo "krivicom ljudskog faktora". Nemačko tužilaštvo i dalje razmatra da li da podigne optužnicu.

MASTER U OSMOJ DECENIJI

Pre dva meseca u našem Informatoru objavili smo vest da je novosadanin Đorđe Žikić odbranio master rad u 71. godini i time postao, kako kažu na Fakultetu za sport i turizam, verovatno najstariji masterand u zemlji, a moguće i na Balkanu. Najstariji masterand je četvrt veka radio u osnovnoj školi u Bačkom Jarku kod Novog Sada. Kao nastavnik tehničkog obrazovanja u penziji, Žikić je 2008. godine upisao osnovne studije na studijskom programu Fizičko vaspitanje i sport, a 2011. godine i master studije. Za master rad koji je u maju o.g. odbranio odabrao je temu „Maksimalna potrošnja kiseonika kao pokazatelj aktivnog životnog stila osoba treće životne dobi“.

U međuvremenu smo, od našeg tehničkog urednika, dobili informaciju da je somborac Dušan Pejin odbranio master rad u još poznijoj životnoj dobi. Elem, Pejin koji je poslediplomske studije upisao 1978. godine na Poljoprivrednom fakultetu u Novom Sadu na odseku „Ishrana domaćih životinja – ishrana goveda“ i položio sve ispite srednjom ocenom 9.60, i treba ove godine da brani magistarski rad na temu „Ishrana krava muzara povećanim nivoima suvih rezanaca šećerne repe“. Godine 2009. upisuje diplomske akademske studije drugi stepen Fitomedicina – entomologija. Položio sve ispite sa prosečnom ocenom deset. 2012. godine odbranio master rad pod mentorstvom prof. dr Pere Štrpca, na temu „Štetni insekti i glodari na krmnim kulturama Bačke“ i dobio ocenu deset. Kako je Dušan rođen 29. oktobra 1937. u Kruševlju kraj Sombora, trenutno je najozbiljniji kandidat za najstarijeg masteranda.

Dušan Pejin je prva četiri razreda osnovne škole (1946–1950) završio u Sivu i Čonoplji. Posle osnovne škole završava 8 razreda Gimnazije u Somboru 1957. godine, a iste godine upisuje Poljoprivredni fakultet u Novom Sadu, opšti smer, na kojem diplomira 1963. godine sa rangom uspeha na 41. mestu od 150 diplomiranih, srednjom ocenom 7.68. Diplomski rad na temu „Proizvodnja jednodnevnih pilića u Inkubatorskoj stanici Z.Z. u Somboru i PD „Mladi borac“ u Sonti“ odbranio je i to sa ocenom 10.

DOKTORIRAO U 73.

Iznenadio me je članak u „Politici“ od 20. maja 2015. o odbrani master rada u 71. godini, kao najstarijeg kandidata te vrste u našoj zemlji.

Ne zbog nekog takmičarskog poriva, već informisanja, obavestavam vas da sam na Pravnom fakultetu u Beogradu uspešno odbranio doktorski rad u 73. godini, kada sam već bio penzioner. Nisam nikada smatrao da je to vredno nekog rekorda kao što bi to bilo da sam u tim godinama završio osnovnu školu.

Šalu na stranu, bio sam lično zainteresovan fenomenologijom dematerijalizacije hartija od vrednosti. Doktorski rad na tu temu napisao sam na nagovor, zapravo insistiranje tadašnjeg dekana beogradskog Pravnog fakulteta, profesora Petrovića i profesora Orlića da se neka moja zapažanja iz te oblasti odraze u disertaciji. (Uz pismo dr Mirka Bartulović priloženo je uverenje da je ovaj Beogradanin, rođen 1930. u Vela Luci, na beogradskom Pravnom fakultetu doktorski rad pod nazivom „Bitna forma kao uslov važenja hartija od vrednosti“ odbranio 19. juna 2003).

Mirko Bartulović, Beograd

ISPLATI (LI) SE ZAVRŠITI FAKULTET?

BiH, Srbija, Hrvatska, Grčka i Kipar spadaju u zemlje u kojima se osobe sa diplomom teže zapošljavaju nego lica sa nižim obrazovanjem - pokazuju najnoviji podaci sa evropskih visokoškolskih institucija. Prema podacima prikupljenim iz evropskih visokoškolskih institucija, u Hrvatskoj, Srbiji i Slovačkoj, od 2010. do 2013. godine, broj studenata koji su prekvalifikovani za posao koji sada rade veći je za deset odsto U Evropi studira 37,2 miliona lica, a na fakultete najviše idu Rusi (osam miliona) dok je najmanje studenata u Lihtenštajnu (960).

Prema najnovijim podacima, ruski, turski, nemački, britanski i ukrajinski studenti zajedno čine 54 odsto ukupnog broja evropskih studenata. Izveštaj iz 2015. godine pokazuje da je većina studenata (82 odsto), upisala "teorijske programe", a samo 15,6 odsto "strukovne". Programe koji direktno vode do najviših istraživačkih kvalifikacija, odnosno doktorata, pohađalo je 2,6 odsto studentske populacije. U većini država studenti upisuju tzv. "ISCED nivo 5A" kojim se stiču prvostepene diplome i magistrati. U BiH, Kazahstanu i Italiji gotovo svi studenti spadaju u tu grupu. U Hrvatskoj, Grčkoj, Estoniji, Francuskoj, Letoniji, Turskoj i na Kipru najmanje četvrtina studenata pohađa strukovne programe, a u Belgiji čak 49 odsto.

U treći, najviši stepen obrazovanja najviše ulazu nordijski zemlje – od dva odsto u Švedskoj do 2,4 odsto BDP-a u Danskoj. Oko dva odsto BDP-a ulazu Kipar i Ukrajina, a manje od jedan odsto Slovačka, Hrvatska, Rumunija Italija, Bugarska, Azerbajdžan, Armenija, Gruzija... U desetak zemalja, među kojima su Francuska, Slovenija, Češka, Island, Danska, Belgija i Švedska, udio porodica u finansiranju studiranja niži je od deset odsto.

Prema podacima prikupljenim iz evropskih visokoškolskih institucija, u Hrvatskoj, Srbiji i Slovačkoj, od 2010. do 2013. godine, broj studenata koji su prekvalifikovani za posao koji sada rade veći je za deset odsto. U mnogim evropskim zemljama, posebno u razvijenim, kao što su Danska, Velika Britanija i Holandija, udio visokoobrazovanih među nezaposlenima je mali.

BAKICA U 102. GODINI DOKTORIRALA

Ingeborg Zilm-Rapoport (102) iz Berlina, neonatolog u penziji, konačno je dobila doktorsku diplomu koju je zaslužila još krajem tridesetih godina. Ona je 1938. predložila doktorsku tezu o difteriji. Međutim, kao ćerki Jevrejina, bilo joj je zabranjeno da je usmeno odbrani. Skoro osam decenija kasnije, uprava klinike u Hamburgu saznala je za njenu priču i dozvolila joj da nadoknadi propušteno. „Ponosna sam i srećna, ali ovde se ne radi o meni, već o uspomeni na sve one koji nisu uspeali da doguraju dovd“, izjavila je Ingeborg. Ona je krajem tridesetih emigrirala u SAD, gde je radila kao pedijatar u Sinsinatiju.

Sa suprugom se 1952. preselila u Istočni Berlin i postala šefica odeljenja neonatologije u lokalnoj bolnici. Penzionisala se u 60. godini. Budući da je skoro potpuno slepa, doktorsku tezu je odbranila uz pomoć prijatelja. Nakon ispita je rekla da je dobro prošla, ali da bi „bilo još bolje da je malo mlađa“.

„Ne možemo da ispravimo nepravdu, ali možemo da se potrudimo da prevaziđemo najmračnije strane nemačke istorije“, rekao je profesor Uve Koh-Gromus.

SKOPLJE: POVIŠICA ZA ČATE KOJI BICIKLOM DOLAZE NA POSAO

Gradonačelnik Skoplja Koce Trajanovski najavio je krajem juna da će svi zaposleni u gradskoj administraciji koji na posao dolaze biciklom u narednom periodu dobiti za tri odsto uvećanu platu. Kako prenose mediji u Skoplju, Javno preduzeće "Gradski parking" na ulicama Skoplja je na više mesta postavilo punktove za iznajmljivanje bicikala, među kojima ima i onih za decu. "Želimo da podignemo svest građana da koriste bicikl. Smatramo da će se povećati broj biciklista od sadašnjih jedan odsto, koji je jedan od najnižih na Balkanu, na tri odsto u 2017. godini i na pet odsto u 2020. godini", kazao je Trajanovski. Sa poslednjom donacijom Auto-moto saveza Makedonije (AMSM), koji je poklonio gradu 35 bicikala koji su postavljeni na biciklističkim stanicama u gradu odakle mogu da se iznajmljuju, JP "Gradski parking" raspolaže sa 250 bicikala koji se iznajmljuju.